

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Πτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Αστυνομικές Σπουδές

Πτυχιακή Εργασία

**1960-1963: Η Απόπειρα Εφαρμογής Του Κυπριακού
Συντάγματος.**

Ελισάβετ Γεωργίου

Δρ. Τζιβάρας Ιωάννης

Ιανουάριος 2016

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Πτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Αστυνομικές Σπουδές

Πτυχιακή Εργασία

1960-1963: Η Απόπειρα Εφαρμογής Του Κυπριακού

Συντάγματος.

Ελισάβετ Γεωργίου

Δρ. Τζιβάρας Ιωάννης

Η παρούσα πτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση πτυχιακού τίτλου σπουδών στις Αστυνομικές Σπουδές από τη Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Ιανουάριος 2016

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξεταστεί μέσα από τη βιβλιογραφική μελέτη η ιστορική αναδρομή της Κυπριακής Δημοκρατίας, από την εποχή της Τουρκοκρατίας μέχρι τις διακοινοτικές ταραχές του 1963.

Η όλη μελέτη επικεντρώνεται στην ανεξαρτησία της Κυπριακής Δημοκρατίας και στα χαρακτηριστικά του Συντάγματος, αναλύοντας τις πρόνοιες εκείνες οι οποίες καθιστούσαν το Σύνταγμα και κατ' επέκταση την Κυπριακή Δημοκρατία μη λειτουργική, καθώς επίσης και στην τριετή συνύπαρξη των δύο κοινοτήτων και στην απόπειρα τροποποίησης των βασικών άρθρων του Συντάγματος από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο.

Μέσα από την Ιστοριοπολιτική ανάλυση των σημαντικών γεγονότων που επηρέασαν τη Κυπριακή Δημοκρατία γίνονται αντιληπτοί και επεξηγούνται οι λόγοι που οδήγησαν στη μη εφαρμογή του Συντάγματος και στις διακοινοτικές διαμάχες.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν στην εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας και μου συμπαραστάθηκαν καθ' οποιοδήποτε τρόπο καθ' όλο το χρόνο των σπουδών μου.

Θερμές ευχαριστίες εκφράζω στον επιβλέποντα ΣΕΠ της πτυχιακής εργασίας μου, κύριο Ιωάννη Τζιβάρα, ο οποίος ήταν πάντοτε ο καθοδηγητής μου, ενώ η προθυμία του και οι γνώσεις του, με βοήθησαν στο μέγιστο για την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας.

Επιπρόσθετα θα ήθελα να ευχαριστήσω τους συναδέλφους, φίλους αλλά παράλληλα και συμφοιτητές μου, Ζήνωνα Ζήνωνος και Δημήτρη Θεοδούλου με τους οποίους συνεργάστηκα κατά τη διάρκεια των σπουδών μου.

Ένα μεγάλο ευχαριστών οφείλω στους γονείς μου Παναγιώτα και Οδυσσέα οι οποίοι με βάση τις δικές τους εμπειρίες μου μετέδωσαν ότι η γνώση και η μάθηση δεν σταματά ποτέ και με ενθάρρυναν σε ηλικία 48 χρονών να αρχίσω τη φοίτηση μου στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου για την απόκτηση πτυχίου στο κλάδο Αστυνομικών Σπουδών.

Το μεγαλύτερο όμως ευχαριστώ το οφείλω στην οικογένεια μου, στον σύζυγο μου Γιάγκο και στα παιδιά μου Άντρη Οδυσσέα και Στέφανο για την αμέριστη συμπαραστάση αλλά και για την υπομονή και την ανεκτικότητα που έδειξαν κατά τα τελευταία δύομιση χρόνια.

Χωρίς να έχω σε κάθε μου βήμα τους προαναφερθέντες σαν συμπαραστάτες μου, θα ήταν πολύ δύσκολο να φέρω εις πέρας και να ολοκληρώσω αυτό τον δύσκολο στόχο που είχα θέση εγώ προσωπικά.

Περιεχόμενα

1. Ιστορία Της Κυπριακής Δημοκρατίας 1571-1925.....	4
1.1 Καταγωγή Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων.....	4
1.2 Από την Τουρκοκρατία στην Αγγλοκρατία.....	5
1.3 Αποικιακή εξουσία.....	6
1.4 Νομοσχέδιο φορολογίας και Οκτωβριανά.....	8
1.5 Διασκεπτική	9
2. Κύπρος 1950-1955.....	11
2.1 Ενωτικό Δημοψήφισμα-Προσφυγή στον ΟΗΕ.....	11
2.2 Αγώνας της ΕΟΚΑ.....	12
2.3 Διαπραγματεύσεις Για Το Κυπριακό.....	13
3. Πορεία προς την Υπογραφή των Συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου.....	16
3.1 Διακοινοτική Βία.....	16
3.2 Ζυμώσεις που οδήγησαν στις Συμφωνίες Ζυρίχης Λονδίνου.....	17
3.3 Μεταβατική περίοδος 1959-1960.....	18
4. Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας και η Καινούργια Πορεία της.....	19
4.1 Χαρακτηριστικά και Πρόνοιες του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας.....	19
4.2 Τουρκική Στρατηγική.....	23
4.3 Ελληνοκυπριακές Αντιδράσεις.....	26
4.4 Δυσλειτουργία του Συντάγματος.....	26
5. Η Δικοινοτική Διένεξη.....	31
5.1 Τα Παρασκήνια Πριν Την Υποβολή των Προτάσεων Μακαρίου.....	31
5.2 Τα 13 Σημεία Του Μακάριου Προς Αναθεώρηση.....	34
5.3 Δικοινοτικές εχθροπραξίες και προσπάθειες για εκεχειρία.....	36
5.4 Χάραξη της Πράσινης γραμμής.....	39
6. Επίλογος.....	41
Βιβλιογραφία.....	44

Κεφάλαιο 1

Ιστορία Της Κυπριακής Δημοκρατίας 1571-1925

Η σύντομη ανασκόπηση της ιστορίας της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι αναγκαία στα πλαίσια αυτής της έρευνας καθώς το κυπριακό πρόβλημα όπως και η απόπειρα εφαρμογής του Συντάγματος βασίζονται στη μακραίωνα ιστορία της (Οικονομίδης 1993: ΙΓ). Η ανάλυση των αιτιών των γεγονότων που έλαβαν χώρα στην Κύπρο, σίγουρα συντείνει στην κατανόηση της ιστορικής διαδρομής και στην ωρίμανση της πολιτικής σκέψης (Οικονομίδης 1993: ΙΑ).

1.1 Καταγωγή Ελληνοκυπρίων Και Τουρκοκυπρίων

Οι πρώτοι Έλληνες στην Κύπρο έφτασαν περίπου το 2000 π.Χ. Η άφιξη των Αχαιών και των Μυκηναίων και αργότερα άλλων αποίκων από την Ελλάδα έχει προσδώσει σε μεγάλο βαθμό την εθνική ταυτότητα του νησιού μέχρι τις μέρες μας (Κληρίδης 1988: 21). Η αρμονική συμβίωση των δύο, οδήγησαν στην ανάπτυξη και την καλλιέργεια της εθνικής συνείδησης, η οποία οδήγησε στην Ελληνοκυπριακή εθνογένεση, άποψη που τεκμηριώνεται μέσα και από τις αρχαιολογικές μαρτυρίες (Τζερμιάς 2004: 15). Ακολούθως πολιορκήθηκε και υποτάχθηκε σε πολλούς κατακτητές (Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών χ.χ.), με κύριο χαρακτηριστικό, όμως, το γεγονός ότι σε κάθε περίπτωση, κύριο συστατικό στοιχείο υπήρξε η ελληνικότητα της και τα στενά δεσμά που αισθάνονται να συνδέουν τους Ελληνοκύπριους με τον υπόλοιπο ελληνισμό (Τζερμιάς 2004: 19).

Η Κύπρος πέφτει στα χέρια των Τούρκων το 1571. Αποτέλεσμα της κατάκτησης ήταν, οι Κύπριοι κάτοικοι του νησιού να υποστούν μεγάλη εξαθλίωση και ταπείνωση, συνθήκες οι οποίες αφορούσαν, κατά κύριο λόγο, θέματα της καθημερινότητας των κατοίκων όσο και

μεγάλες και αβάσταχτες φορολογίες. (Τζερμιάς 2004:157). Ειδικότερα, η Οθωμανική Αυτοκρατορία, είχε την απαίτηση καταβολής κατά κεφαλήν φόρου, από τους Χριστιανούς, γνωστό ως «χαράτσι», για να δικαιούνται να εκτελούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα, σε αντίθεση με τους Τούρκους που είχαν όλα τα ανάλογα προνόμια. Την περίοδο εκείνη, εμφανίζεται στην Κύπρο και ο όρος «λινόπαμπακισμός», έννοια η οποία συνδέθηκε με τους κρυπτοχριστιανούς και, ερμηνευτικά, σήμαινε το πανί που έχει δύο όψεις, την ίσια και την ανάποδη, όπου αντίστοιχα η ίσια πλευρά αφορούσε τους Χριστιανούς, ενώ η αντίθετη αφορούσε τους Τούρκους. Όλα αυτά γιατί οι λινόπάμπακοι εξαιρούνταν από το χαράτσι όταν δήλωναν ότι ήταν Τούρκοι (Χατζηιωάννου 1976: 6, 12). Οι Τούρκοι δε, ήταν μια μικρή μειονότητα που αποτελείτο από τους απόγονους των Οθωμανών που είχαν καταλάβει την Κύπρο το 1571 μαζί με μια μερίδα εποίκων που είχαν φτάσει στο νησί από τα κοντινά παράλια της Μικράς Ασίας (Κρανιδιώτης 1981: 15).

1.2 Από την Τουρκοκρατία στην Αγγλοκρατία.

Ενώ, η Κύπρος θεωρείτο πολύ σημαντική για την Οθωμανική Αυτοκρατορία, στα πλαίσια ελέγχου της οδού προς τη Μέκκα, την Ασία, την Αφρική αλλά και ολόκληρη την Μεσόγειο, με το άνοιγμα της Διώρυγας του Σουέζ, το 1869, αποκτά και ένα άλλο πολύ σημαντικό ρόλο όσον αφορά την μεγάλη γεωπολιτική της αξία (Χατζηιωάννου 1976: 6, Naftemporiki.gr: 2015).

Τα Βρετανικά συμφέροντα άρχισαν όμως να απειλούνται όταν άλλες Μεγάλες Δυνάμεις και ειδικότερα η Αυστρία και η Ρωσία, άρχισαν να επιζητούν την επέμβαση και το διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με αφορμή τις βιαιότητες στις οποίες προέβαινε ο Σουλτάνος εναντίον των Χριστιανών υπόδουλων του. Όμως, τη Μεγάλη Βρετανία την ενδιέφερε μόνο η διασφάλιση των δικών της συμφερόντων όπως και μια, πιθανή, κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τη Ρωσία, η οποία και θα έδινε διέξοδο στη Μεσόγειο με σοβαρό κίνδυνο να επηρεαστεί ο δρόμος προς την Ινδία (Χατζηιωάννου 1976: 6).

Στις 24 Απριλίου 1877, η Ρωσία κηρύσσει πόλεμο ενάντια στη Τουρκία ενώ, ταυτόχρονα, η Μεγάλη Βρετανία επιζητεί μια στενή συνεργασία με την Τουρκία για την εξυπηρέτηση των δικών της συμφερόντων (Χατζηιωάννου 1976: 6). Η Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου που ακολούθησε τη μεγάλη ήττα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας το 1878, αφορούσε την παραχώρηση εδαφών της Αυτοκρατορίας στη Ρωσία (Χριστοδουλίδης 2009:20).

Στις 23 Μαΐου και στις 4 Ιουνίου του 1878 υπογράφεται η Συνθήκη Αμυντικής Συνεργασίας της Τουρκίας με τη Μεγάλη Βρετανία, η οποία προέβλεπε την παραχώρηση της κατοχής και της διοίκησης της Κύπρου στην Αγγλία, με την τελευταία, όμως, να αποτελεί την κυρίαρχη εξουσία του νησιού. Για την Μεγάλη Βρετανία, η Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν το πρόχωμα κατά του επεκτατισμού της Ρωσίας και επιδίωκε να χρησιμοποιήσει την Κύπρο ως το κλειδί για τη διασφάλιση του δρόμου που οδηγεί στις Ινδίες (Τζερμιάς 2004:174).

Αργότερα, το 1914 με την έναρξη του 1^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου, η Τουρκία θα συμμαχήσει με την Γερμανία, ενάντια στη Μεγάλη Βρετανία. (Χριστοδουλίδης 2009: 22). Έτσι, το 1914 η Αγγλία προσήρτησε μονομερώς την Κύπρο, ενώ, εν συνεχεία, με την Συνθήκη της Λωζάννης του 1923, η Τουρκία θα αναγνωρίσει την προσάρτηση της Κύπρου στην Αγγλία. (Χριστοδουλίδης 2009: 22) ενώ, περαιτέρω, στις 10 Μαρτίου του 1925, ανακηρύσσεται αποικία του Στέμματος (Τζερμιάς 2004:176).

Η διοίκηση στην Κύπρο κατά την Οθωμανική περίοδο βασιζόταν στο σύστημα του Μιλιέτ, όπου οι εθνο-θρησκευτικές κοινότητες διοικούνταν η καθεμία τους με τους δικούς της θεσμούς. Η Εκκλησία της Κύπρου, ως ο ανώτατος εκπρόσωπος των Ελληνοκυπρίων, ήταν ο θεματοφύλακας του ελληνικού πολιτισμού και της κληρονομιάς, διαδραματίζοντας καθοδηγητικό ρόλο σε όλες τις δύσκολες περιόδους της κυπριακής ιστορίας, ιδιαίτερα κατά την περίοδο της Βρετανικής αποικιοκρατίας. (Κουφουδάκης 2008: 26).

1.3 Αποικιακή Εξουσία

Η περίοδος της Αγγλοκρατίας, χαρακτηρίζεται από μια σημαντική καινοτομία, η οποία αφορά την ίδρυση του Νομοθετικού Συμβουλίου που θεσπίστηκε το 1878 και οριστικοποιήθηκε, με τη νέα του μορφή, τον Νοέμβριο του 1882. Το σχετικό διάταγμα του 1878, αναφερόταν στις συνταγματικές ελευθερίες και την διακυβέρνηση του νησιού από τη Μεγάλη Βρετανία, ενώ, ιδιαίτερη αναφορά πραγματοποιούταν στην ίδρυση και τις εξουσίες του Νομοθετικού Συμβουλίου (Παπαπολυβίου 2011:11).

Ο Ύπατος Αρμοστής ήταν ο Πρόεδρος του Συμβουλίου, στο οποίο συμμετείχαν τέσσερα επίσημα μέλη που ήταν Βρετανοί δημόσιοι λειτουργοί και τρία ανεπίσημα μέλη. Ο Αρμοστής είχε τη νικώσα ψήφο σε περίπτωση ισοψηφίας, ενώ λειτουργούσε το

πλειοψηφικό σύστημα στη λήψη αποφάσεων. Το Νομοθετικό Συμβούλιο λειτουργούσε και σαν Εκτελεστικό, έχοντας συμβουλευτικό και βοηθητικό ρόλο σε σχέση με τον Αρμοστή. Με το νέο διάταγμα που είχε εκδοθεί το Μάρτιο του 1882, το Νομοθετικό Συμβούλιο αποτελείτο από 12 εκλεγόμενα και έξι επίσημα μέλη με Πρόεδρο, και πάλι, τον Ύπατο Αρμοστή (Χριστοδουλίδης 2009:21).

Επιπρόσθετα, από τα 12 εκλεγόμενα μέλη, καθορίζονταν ότι, τα εννέα έπρεπε να είναι Χριστιανοί και τα εναπομείναντα τρία, Μουσουλμάνοι (Παπαπολυβίου 2011:11). Οι Έλληνες-μέλη του Συμβουλίου έθεσαν προς συζήτηση στη Βουλή των Αντιπροσώπων το πολιτικό θέμα της Κύπρου και την έντονη επιθυμία για ένωση με την Ελλάδα. Όμως, η συνεργασία των μελών της Μεγάλης Βρετανίας με της Τουρκίας, ακύρωσε τα ενωτικά ψηφίσματα των Ελληνοκυπρίων βουλευτών. Αποτέλεσμα της ματαίωσης των ψηφισμάτων των Ελλήνων βουλευτών ήταν η παραίτηση των Ελλήνων μελών του Νομοθετικού Συμβουλίου τον Δεκέμβριο του 1920 και η αποχή τους από τις βουλευτικές εκλογές του 1921 (Κρανιδιώτης 1981: 17).

Το 1925 η Κύπρος ανακηρύσσεται σε αποικία του Στέμματος και ακολούθως ο αριθμός των Χριστιανών μελών αυξήθηκε σε 12 ενώ παράλληλα αυξήθηκε και ο αριθμός των επίσημων μελών από 6 σε 9. Έτσι με βάση τη νικώσα ψήφο του Ύπατου Αρμοστή και με δεδομένη την ύπαρξη των τριών ψήφων των Μουσουλμάνων και των έξι ψήφων των επίσημων μελών, η Βρετανοτουρκική συνεργασία είχε πάντα την πλειοψηφία (Κρανιδιώτης 1981: 17).

Όμως, με την αλλαγή της πρόνοιας αυτής, και την αύξηση των Ελλήνων μελών, δεν υπήρχε ουσιαστικό όφελος για την Ελληνοκυπριακή πλευρά, αφού, επί της ουσίας, η πλειοψηφία αυτή, με δεδομένη την νικώσα ψήφο του Ύπατου Αρμοστή, ήταν παραπάνω από φαινομενική, ιδίως σε περιπτώσεις ισοψηφίας. (Χριστοδουλίδης 2009:21). Παρόλο δε που οι Ελληνοκύπριοι αποτελούσαν, πληθυσμιακά, την μεγαλύτερη μερίδα του πληθυσμού στο νησί δεν είχαν, εν τέλει, καμία ουσιαστική συμβολή στην όλη διακυβέρνηση του νησιού (Τζερμιάς 2004:183).

Έτσι, οι συνταγματικές ελευθερίες με το διάταγμα αυτό ουσιαστικά δεν υφίσταντο. Στα πολιτικά ζητήματα, τις περισσότερες φορές, υπήρχε στενή συνεργασία των Τούρκων με τα επίσημα, διοριζόμενα, μέλη. Όμως, όσον αφορά τοπικά και οικονομικά προβλήματα οι

Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι διεκδικούσαν από κοινού τη βρετανική αρωγή και βοήθεια (Παπαπολυβίου 2011:11).

1.4 Νομοσχέδιο φορολογίας και Οκτωβριανά.

Σταθμός στην ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας αποτέλεσε το μεγάλο ξέσπασμα των Οκτωβριανών το 1931. Η αφορμή δόθηκε όταν ο τότε Κυβερνήτης Ρόναλντ Στόρρς δεν αποδέχτηκε την απόφαση του νομοθετικού σώματος που αφορούσε την απόρριψη του νομοσχεδίου για το τελωνιακό δασμολόγιο (Χριστοδούλου 1987:40-41). Αντιθέτως το είχε επιβάλει με διάταγμα, αγνοώντας την απόφαση του Νομοθετικού Συμβουλίου η οποία είχε παρθεί για πρώτη φορά με πλειοψηφία των Ελληνοκυπρίων και ενός Τούρκου βουλευτή (Τζερμιάς 2004: 198).

Η οικονομική δυσχέρεια όπως και η κάθετη πολιτική που ακολουθούσε ο κυβερνήτης Ronald Storrs, οδήγησαν σε συνεχείς πολιτικές κρίσεις και αντιπαραθέσεις. Αποκορύφωμα των αντιπαραθέσεων ήταν το Βασιλικό Διάταγμα, που οδήγησε στις παραιτήσεις βουλευτών και στα Οκτωβριανά με το καταστροφή του Κυβερνείου (Παπαπολυβίου 2011:14.)

Η εξέγερση του λαού της Κύπρου επεκτάθηκε σε όλο το νησί με συγκεντρώσεις, καταστροφές κυβερνητικών κτιρίων, λεηλασίες καταστημάτων και αποθηκών τροφίμων. Η απάντηση των αποικιοκρατών, πέραν της επιβολής της τάξης από τις αστυνομικές και τις στρατιωτικές δυνάμεις με τη χρήση πυρών, τις φυλακίσεις, τους ξυλοδαρμούς και τις εξορίες, μεταξύ αυτών και οι Μητροπολίτες Κιτίου και Κυρήνειας, ήταν και η κατάργηση του Νομοθετικού Συμβουλίου και των δημοτικών εκλογών.

Ακόμη, η Μεγάλη Βρετανία επιδίωξε την πολιτική «φίμωση» του τύπου επιβάλλοντας αυστηρή λογοκρισία και πρόστιμα, ενώ, όσον αφορά την Εκκλησία, προέβη σε θέσπιση νόμων για την εκλογή του Αρχιεπισκόπου ώστε να είναι κατορθωτές οι βρετανικές παρεμβάσεις. Τέλος, το ζήτημα της εκπαίδευσης περνούσε στον έλεγχο των αποικιοκρατών, ενώ, ήταν χαρακτηριστικό ότι δεν επιτρεπόταν καμία αναφορά σχετική με την ένωση (Παπαπολυβίου 2011:14).

1.5 Διασκεπτική

Μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, οι διεθνείς συνθήκες καθώς και το φιλελεύθερο πνεύμα που κυριαρχεί την εποχή εκείνη σε όλη την Ευρώπη, οδηγούν την Κυβέρνηση της Μεγάλης Βρετανίας να αναθεωρήσει την πολιτική της αναφορικά με την Κύπρο γεγονός που οδήγησε στην προσπάθεια, από πλευράς της, αποκατάστασης της συνταγματικής τάξης ύστερα από τα γεγονότα των Οκτωβριανών το 1931. Με το διορισμό του Κυβερνήτη Λόρδου Γουίνστερ στο νησί το Μάρτιο του 1947, οι Κύπριοι κλήθηκαν, μέσα από διάγγελμα που εξέδωσε, να συνεργαστούν για την εισαγωγή νέων συνταγματικών μεταρρυθμίσεων αναφορικά με την διακυβέρνηση του νησιού (Κρανιδιώτης 1981:23). Στο διάγγελμα του Κυβερνήτη αναφέρθηκαν τα σχέδια της Κυβέρνησης της Μεγάλης Βρετανίας και η πρόθεσή της για τη δημιουργία κεντρικής νομοθετικής εξουσίας, σε άμεση συνεργασία με την κυβέρνηση για θέματα εσωτερικής πολιτικής (Κατσιαούνης 2000: 259).

Η στάση αυτή αποτέλεσε ένα αντισταθμιστικό μέτρο για την αντιμετώπιση και την, εν μέρει, παύση της διεκδίκησης των Ελληνοκυπρίων για την αυτοδιάθεση και την ένωση με την Ελλάδα. Ο Κριτς Τζόουνς ο οποίος διατελούσε ως Υπουργός Αποικιών της Μεγάλης Βρετανίας, αναφέρθηκε στην συνταγματική μεταρρύθμιση που θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσα από τη σύγκληση Διασκεπτικής Συνέλευσης με τη συμμετοχή Κύπριων αντιπροσωπευτικών ομάδων, έχοντας ως σκοπό τη μελέτη και την εισήγηση προτάσεων αναφορικά με τις συνταγματικές μεταρρυθμίσεις όπως και την επανίδρυση του Νομοθετικού Συμβουλίου (Χριστοδουλίδης 2009:25).

Η Απόφαση για σύγκληση της Διασκεπτικής καθώς και οι δημοτικές εκλογές που είχαν προηγηθεί, συντέλεσαν στην εκδήλωση της έντονης αντιπαράθεσης μεταξύ των πολιτικών δυνάμεων (Κρανιδιώτης 1981: 23). Αποκορύφωμα της εν λόγω αντιπαράθεσης, αποτέλεσε η Διασκεπτική Συνέλευση, με την συνεπαγόμενη αντίθετη ιδεολογική προσέγγιση. Οι δεξιές πολιτικές δυνάμεις, έχοντας ως σύνθημα το «*Ένωση και μόνον Ένωση*», έβλεπε αρνητικά τις προθέσεις της Μεγάλης Βρετανίας και αρνούταν την συμμετοχή τους στις διαβουλεύσεις της Συνέλευσης. Οι δε αριστερές πολιτικές δυνάμεις, έχοντας, αντίστοιχα, ως σύνθημά τους «*Αυτοκυβέρνηση-Ένωση*», αποδέχθηκαν την πρόταση της Μεγάλης Βρετανίας για συμμετοχή τους στη Διασκεπτική (Χριστοδουλίδης, 2009:27).

Η διάσταση των απόψεων μεταξύ των Ελληνοκυπρίων, των Τουρκοκυπρίων και των Βρετανών διαφάνηκε από την αρχή, μέσω του ζητήματος που αφορούσε την υποβολή προτάσεων αναφορικά με την πλήρη αυτοκυβέρνηση ή μη. Οκτώ εκ των δέκα Ελληνοκυπρίων ζήτησαν διευκρινήσεις με γραπτό υπόμνημα τους, αναφορικά με τους όρους εντολής της Συνέλευσης και την υποβολή προτάσεων στον Υπουργό Αποικιών της Μεγάλης Βρετανίας. Στις 7 Μαΐου 1948, η υποβολή συγκεκριμένων συνταγματικών προτάσεων από την πλευρά της Μεγάλης Βρετανίας, διαφοροποίησε την αρχική της πρόθεση που αφορούσε την υποβολή προτάσεων από τα μέλη της Διασκεπτικής (Παπαδημήτρης 1979:113-114).

Οι προτάσεις της Μεγάλης Βρετανίας που είχαν υποβληθεί στη Διασκεπτική Συνέλευση αποτελούσε ένα μεγάλο βήμα προόδου όσον αφορά τις συνταγματικές ελευθερίες των Κυπρίων σε σχέση με το προϋπάρχον σύστημα. Από τις πιο αξιόλογες και ουσιαστικές πρόνοιες των βρετανικών εισηγήσεων, ήταν ο καθορισμός της σύστασης της Βουλής που θα αποτελείτο από δεκαοκτώ Ελληνοκύπριους, τέσσερις Τουρκοκύπριους και τέσσερις Βρετανούς Αξιωματούχους ως επίσημα μέλη. Σε αντίθεση με τις πρόνοιες που ίσχυαν παλαιότερα, οι Ελληνοκύπριοι θα μπορούσαν, μέσω αυτής της πρόνοιας, να έχουν ουσιαστική και μη ανατρέψιμη πλειοψηφία. Βέβαια, μπορεί το σχέδιο που πρότεινε η Μεγάλη Βρετανία να πρόσφερε περιορισμένη αυτοκυβέρνηση αλλά ήταν, ίσως, η μοναδική φορά που το Νομοθετικό Συμβούλιο θα απαρτιζόταν σύμφωνα με τα δημογραφικά δεδομένα του νησιού (Χριστοδουλίδης, 2009:41).

Η πρόταση των αποικιοκρατών εγκρίθηκε με έντεκα ψήφους υπέρ και επτά κατά και ειδικότερα, υπέρ τάχθηκαν, πέραν του Προέδρου της Διασκεπτικής, επτά Τουρκοκύπριοι, δύο ανεξάρτητοι Ελληνοκύπριοι και ένας εκπρόσωπος των Μαρωνιτών. Περαιτέρω, κατά ψήφισαν τα επτά μέλη των αριστερών δυνάμεων, τα οποία μετά την ψηφοφορία αποχώρησαν από τη διεξαγωγή των εργασιών της Διασκεπτικής. Στις 12 Αυγούστου 1948 η Διασκεπτική διαλύθηκε με επίσημη δήλωση του Κυβερνήτη (Χαραλάμπους 2010).

Κεφάλαιο 2

Κύπρος 1950-1955

Η Ελλάδα είχε ως πάγια θέση, από το διάστημα του Μεσοπολέμου μέχρι και τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, ότι το Κυπριακό πρόβλημα έπρεπε να διατηρηθεί και να προωθηθεί μέσα στα Αγγλοκυπριακά πλαίσια για να αποτραπεί η ανάμιξη της Τουρκίας στο ζήτημα. Μέχρι το 1950 η Τουρκική Κυβέρνηση δεν είχε επιδείξει επίσημο ενδιαφέρον για το νησί και υπήρξαν δημοσιεύματα σε τουρκικές εφημερίδες που ζητούσαν την επιστροφή της Κύπρου στην Τουρκία, εφόσον η Μεγάλη Βρετανία εγκατέλειπε, στο μέλλον, το νησί. Η πρώτη απόπειρα για διεθνοποίηση του Κυπριακού μπορεί να συνδεθεί με το Ενωτικό Δημοψήφισμα, το οποίο αποτέλεσε και το εναρκτήριο λάκτισμα για την ανάμιξη της Τουρκίας στο Κυπριακό πρόβλημα (Βλάχος 1981:17).

2.1 Ενωτικό Δημοψήφισμα-Προσφυγή στον ΟΗΕ

Η Εθναρχία δεν είχε αντιληφθεί τη σημασία όπως και τις συνέπειες της μεταστροφής των αριστερών δυνάμεων καθώς και την πρόθεσή τους να προχωρήσουν, αφενός, σε διεθνοποίηση του Κυπριακού και αφετέρου, στην διενέργεια δημοψηφίσματος. Οι αριστερές δυνάμεις, στις 23 Νοεμβρίου 1949 απέστειλαν στο Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, υπόμνημα, μέσω του οποίου καταγγέλλονταν από την μία πλευρά, η πίεση της Μεγάλης Βρετανίας στην Κύπρο και από την άλλη την επιθυμία του κυπριακού λαού για ένωση με την Ελλάδα, όροι που μπορούσαν να συνοδευτούν παράλληλα με την διεξαγωγή δημοψηφίσματος (Βλάχος 1981:19-20).

Το Δημοψήφισμα, τελικά, διεξήχθη από την Εθναρχία, με την υποστήριξη των αριστερών δυνάμεων στις 15 Ιανουαρίου 1950. Το αποτέλεσμα ήταν υπέρ της ένωσης σε ποσοστό 96%, ενώ, τον Οκτώβριο του 1955, νέος Αρχιεπίσκοπος Κύπρου εκλέγεται ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος που υπερασπιζόταν, άκριτα, την ένωση με την Ελλάδα (Soulioti 2006:22-24).

Ο Υπουργός Αποικιών της Μεγάλης Βρετανίας, μετά το δημοψήφισμα, δήλωσε ότι δεν θα υπάρξει καμία αλλαγή κυριαρχίας στο νησί (Βλάχος 1981:28). Τα έτη που ακολούθησαν έως και το 1953, δεν συνοδεύτηκαν από σημαντικές εξελίξεις όσον αφορά το κυπριακό πρόβλημα. Χαρακτηριστικό είναι δε ότι η Μεγάλη Βρετανία δεν προχώρησε σε οποιαδήποτε δήλωση, αναφέροντας δε ότι το Κυπριακό αποτελεί ένα κλειστό ζήτημα (Croyzet 2011: 295).

Προς τα τέλη του 1954, ύστερα από την προσφυγή της Ελλάδος στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών με αίτημα την αυτοδιάθεση της Κύπρου, το πρόβλημα μετατοπίζεται αυτόματα σε μια πολυμερή διένεξη με εμπλεκόμενα μέρη, την Μεγάλη Βρετανία, την Ελλάδα, την Τουρκία, τους Τουρκοκύπριους όπως και την εθνικιστική πολιτική πτέρυγα (Croyzet 2011: 274). Στις 17 Δεκεμβρίου 1954, η Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών αποφάνθηκε ότι η παρούσα χρονική στιγμή δεν είναι η κατάλληλη για αργαστή συζήτηση το ζητήματος.

2.2 Αγώνας της ΕΟΚΑ

Ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος με την στήριξη του Εθναρχικού Συμβουλίου και την σύμφωνη γνώμη του Πρωθυπουργού της Ελλάδος, Αλέξανδρου Παπάγου, κατέληξαν ότι είχε έρθει η ώρα για μία δυναμική αντίδραση. Έτσι, την 1^η Απριλίου του 1955, ξεκίνησε ο ένοπλος αγώνας της Εθνικής Οργάνωσης Κυπρίων Αγωνιστών (εφεξής ΕΟΚΑ) με μοναδικό μέλημα την ένωση με την Ελλάδα. Ο αγώνας της ΕΟΚΑ είχε πάρει μια παλλαϊκή μορφή, αιφνιδιάζοντας τόσο την Μεγάλη Βρετανία όσο και τον κυπριακό λαό (Παπαπολυβίου, 2011: 19).

Ο αγώνας της ΕΟΚΑ, ο οποίος, δεν είχε αντιβρετανικά κίνητρα, αλλά αποσκοπούσε κατά αποκλειστικότητα στην ένωση με την Ελλάδα, συνοδεύτηκε από την εφαρμογή, από τον Κυβερνήτη Άρμιτεϊτζ, του νόμου της 15^{ης} Ιουλίου του 1955 για προσωποκράτηση ατόμων χωρίς δίκη, στέλνοντας αρκετούς Κυπρίους στα κρατητήρια. Η ΕΟΚΑ, ενισχυόμενη ολοένα και περισσότερο με νέα μέλη, έπληττε με επιτυχία τις δυνάμεις ασφαλείας.

2.3 Διαπραγματεύσεις Για Το Κυπριακό

Με την άφιξη στο νησί του Sir John Harding ως νέου Κυβερνήτη του νησιού, άρχισαν να φτάνουν στην Κύπρο βρετανικές στρατιωτικές δυνάμεις. Οι καινούργιες επιδιώξεις της Μεγάλης Βρετανίας ήταν η ήττα της ΕΟΚΑ, η διατήρηση της βρετανικής κυριαρχίας στο νησί αλλά επιπλέον και η διαπραγμάτευση για περισσότερη αυτοκυβέρνηση από ότι είχε προσφερθεί στο παρελθόν (Κληρίδης 1988: 32).

Το 1955 η Μεγάλη Βρετανία συγκάλεσε τριμερή διάσκεψη στο Λονδίνο με την Ελλάδα και την Τουρκία. Η Ελλάδα αποδέχτηκε την πρόταση ενώ έντονες ήταν οι αντιδράσεις του Μακαρίου, ο οποίος, φοβούμενος την βρετανική διπλωματία η οποία στόχευε στην εμπλοκή της Τουρκίας ως ενδιαφερόμενου μέρους, είχε λάβει αρνητική στάση (Soulioti 2006: 29-30). Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν η άποψη του Νικόλαου Κρανιδιώτη, ο οποίος παρέστη στη διάσκεψη ως μη επίσημος παρατηρητής, σύμφωνα με τον οποίο η διάσκεψη αποτέλεσε την αρχή όλων των μετέπειτα προβλημάτων (Τοφαλλή 2010:109).

Ακολούθως η επιθυμία της Μεγάλης Βρετανίας για επιβολή των δικών της στρατηγικών σχεδίων στην λύση του Κυπριακού, οδήγησε στην εκπόνηση ενός σχεδίου το οποίο παρουσιάστηκε στον Μακάριο από τον, τότε, Κυβερνήτη Χάρντινγκ. Η πρόταση αυτή, αν και αναφερόταν σε μελλοντική αυτοδιάθεση του νησιού, δεν αναφερόταν σε καθορισμένο πλαίσιο, παρά μόνον ανέφερε ότι θα επέλθει όταν θα το επιτρέψουν οι κατάλληλες συνθήκες. Ο Μακάριος ζητώντας τον καθορισμό μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου αυτοκυβέρνησης, βρέθηκε αντιμέτωπος με την αρνητική στάση της Μεγάλης Βρετανίας, οδηγώντας τις συνομιλίες του Φεβρουαρίου του 1956 σε αδιέξοδο, με αποτέλεσμα την, εκ της διαταγής του Κυβερνήτη Χάρντινγκ, εξορία του Μακαρίου και τριών στενών συνεργατών του στις Σεϋχέλλες (Κληρίδης 1988: 32-41).

Στη συνέχεια, ο Λόρδος Ράντ Κλίφ έλαβε οδηγίες από τον Υπουργό Αποικιών της Μεγάλης Βρετανίας Λένοξ Μπρόϋντ, ώστε να ετοιμάσει ένα νέο πακέτο προτάσεων για ένα Σύνταγμα αυτοδιάθεσης στην Κύπρο. Στις 19 Δεκεμβρίου 1956, το εν λόγω συνταγματικό κείμενο δόθηκε στη δημοσιότητα και προνοούσε, μεταξύ άλλων, ότι το νομοθετικό σώμα θα συγκροτείτο από τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο και 36 μέλη, Ο Πρωθυπουργός, ως αρχηγός της Κυβέρνησης για θέματα αυτοδιοίκησης, θα διοριζόταν από τον Κυβερνήτη και, επιπλέον ο Υπουργός Τουρκικών Υποθέσεων θα αναλάμβανε το χειρισμό των θεμάτων της παιδείας και των κοινοτικών θεμάτων. Επιπρόσθετα κάθε νομοσχέδιο που θα ενέκρινε το νομοθετικό σώμα, θα έπρεπε να προσυπογραφεί από τον Κυβερνήτη για να

ισχύσει, περαιτέρω, ως νόμος του κράτους. Ακόμη, ο Υπουργός Εξωτερικών, κατά την ίδια ημερομηνία, ανακοίνωσε ενώπιον της Βουλής των Κοινοτήτων ότι, μια άλλη πιθανή λύση θα ήταν η διχοτόμηση του νησιού. Οι προτάσεις έγιναν αποδεκτές από τους Τουρκοκυπρίους καθώς και από την Κυβέρνηση της Τουρκίας ενώ απορρίφθηκαν από τους Ελληνοκυπρίους και την Κυβέρνηση της Ελλάδος (Τοφαλλή 2010: 109).

Στις 14 Μαρτίου 1957, ο Γρίβας κηρύσσει εκεχειρία, ενώ στις 6 Απριλίου του ίδιου έτους απελευθερώνεται ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος. Τον Οκτώβριο του 1957 ο Φούτ διορίστηκε νέος Κυβερνήτης του νησιού αντικαθιστώντας τον Χάρντινγκ, και τον Ιανουάριο του 1958 κατέθεσε τις δικές του προτάσεις για το κυπριακό. Σύμφωνα με τις προτάσεις αυτές καθοριζόταν μια επταετής περίοδος εφαρμογής ενός Συντάγματος αυτοκυβέρνησης καθώς και εγγυήσεις για την μειονότητα των Τουρκοκυπρίων. Προ της λήξης της επταετίας θα επιχειρούταν μία προσπάθεια εξεύρεσης συμφωνίας μεταξύ της Μεγάλης Βρετανίας, των Ελληνοκυπρίων όπως και των Τουρκοκυπρίων, νοούμενου ότι θα ήταν αρεστή και αποδεκτή τόσο από την Ελλάδα όσο και από την Τουρκία. Οι συγκεκριμένες προτάσεις απορρίφθηκαν τόσο από τους Ελληνοκυπρίους όσο και από τους Τουρκοκυπρίους, με την Τουρκία, ειδικώς, να επιμένει στη διχοτόμηση. Μέσα από τις προτάσεις αυτές, αποδείχθηκε, για άλλη μια φορά, ότι η πρόθεση της Μεγάλης Βρετανίας δεν ταυτιζόταν με ταυτόχρονη εξεύρεση οριστικής λύσης (Χριστοδουλίδης 2009:110-119). Στη πορεία υπήρξε μια άλλη αξιοσημείωτη προσπάθεια από τον ίδιο τον Πρωθυπουργό της Μεγάλης Βρετανίας η οποία περιλάμβανε την κατάθεση προτάσεων, τα οποία συνοψίζονται στα ακόλουθα σημεία:

1. Η Κυβέρνηση θα λειτουργούσε σε μια σύμπραξη των δύο Κοινοτήτων και σε συνεργασία της Μεγάλης Βρετανίας, της Ελλάδος και της Τουρκίας,
2. Το διεθνές νομικό καθεστώς του νησιού δεν θα υπήρχε καμιά αλλαγή για τα επόμενα επτά έτη,
3. Η Κύπρος θα διοικείτο από το Συμβούλιο που θα αποτελούταν από τον Βρετανό Κυβερνήτη, αντιπροσώπους της Ελλάδας, της Τουρκίας και 4 εκλεγμένων Υπουργών από την Ελληνική Συνέλευση και, αντίστοιχα, 2 από την Τουρκική Συνέλευση και,
4. Για τους τομείς της εξωτερικής πολιτικής, της άμυνας και της ασφάλειας, υπεύθυνος θα ήταν ο Κυβερνήτης, κατόπιν συνεννοήσεως με τις Κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας.

Το σχέδιο απορρίφτηκε τόσο από την Ελλάδα όσο και από την Τουρκία, ενώ ο Μακμίλαν πρόεβη σε ορισμένες τροποποιήσεις οι οποίες είχαν γίνει αποδεκτές, ναι μεν από την Τουρκία, αλλά όχι από την πλευρά της Ελλάδας (Τοφαλλή 2010: 129-130).

Κεφάλαιο 3

Πορεία προς την υπογραφή των Συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου

Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, στις 22 Σεπτεμβρίου 1958 πρόταξε αίτημα για ανεξαρτησία, εγκαταλείποντας την ιδέα της ένωσης. Οι επόμενοι μήνες που ακολούθησαν ήταν καθοριστικοί για το μέλλον της Κύπρου με διαπραγματεύσεις και ζυμώσεις, οδηγώντας τελικά στην υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου στις 19 Φεβρουαρίου 1958. Έτσι, κατά την μακραίωνη ιστορία του νησιού, οι κανόνες που καθόριζαν την πολιτική ζωή του, διαμορφώνονταν, και στην περίπτωση αυτή, και επιβάλλονταν από τρίτους και κατά το πλείστον από τους κατακτητές του (Ιεροδιακόνου 2003:28).

3.1 Διακοινοτική Βία

Η ΕΟΚΑ και η ΤΜΤ, έδιναν ένα δυναμικό αγώνα για δύο διαμετρικά αντίθετες ιδέες. Η μεν ΕΟΚΑ για την ένωση με την Ελλάδα και η δε ΤΜΤ για τη διχοτόμηση του νησιού (Τοφαλλή 2010:131). Η ίδρυση της ΤΜΤ επήλθε το 1957 και, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς της Τουρκικής κοινότητας, επιβάλλονταν η σύσταση της για την προστασία των Τουρκοκυπρίων, παρόλη την στενή συνεργασία που είχαν αναπτύξει με την Μεγάλη Βρετανία. Από τον Αύγουστο του 1958 είχε αναβαθμίσει τον ρόλο της, θέτοντας μέσα στους στόχους της τον ένοπλο αγώνα. Η ΤΜΤ συντηρείτο από την Τουρκία, η οποία παρείχε τόσο εξοπλιστική όσο και στρατιωτική βοήθεια για την επίτευξη της πολιτικής που είχε σχεδιασθεί για την Κύπρο (Τζερμιάς 2001: 273-278).

Η διακοινοτική βία εντάθηκε στις 7 Ιουνίου 1958, ύστερα από έκρηξη βόμβας που εξερράγη στο Τουρκικό Προξενείο στη Λευκωσία. Νέα επεισόδια μεταξύ των δύο Κοινοτήτων θα ακολουθήσουν στις 12 Ιουνίου 1958 με την δολοφονία οκτώ και τον τραυματισμό άλλων εννέα Ελληνοκυπρίων στο Κιόνελη. Οι διακοινοτικές ταραχές επεκτάθηκαν με τον διωγμό αρκετών Ελληνοκυπρίων, στις 3 Ιουνίου 1958, από την

Ομορφίτα και την πυρπόληση αρκετών ελληνικών σπιτιών στην Πάφο αλλά και την Λεύκα (Τοφαλλή 2010: 173-178).

3.2 Ζυμώσεις που οδήγησαν στις Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου.

Οι Υπουργοί Εξωτερικών της Ελλάδος και της Τουρκίας, Αβέρωφ και Ζορλού αντίστοιχα, συναντήθηκαν τόσο στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών στις 6 Δεκεμβρίου 1958 όσο και, μετέπειτα, στο Παρίσι στις 18 Δεκεμβρίου του ιδίου έτους, από κοινού με τον Υπουργό Εξωτερικών της Μεγάλης Βρετανίας, με παράλληλη ενημέρωση τόσο του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου όσο και του Κουτσιούκ. Στο πνεύμα των προαναφερθέντων συζητήσεων, αποφασίστηκε να διεξαχθούν, περαιτέρω, συζητήσεις στη Ζυρίχη, παρουσία των ηγετών των δύο Κοινοτήτων (Τοφαλλή 2010:139-140).

Η Συμφωνία στη Ζυρίχη μεταξύ των Κυβερνήσεων Ελλάδας και Τουρκίας υπογράφηκε στις 11 Φεβρουαρίου 1959, σύμφωνα με τις οποίες θα εκκινούσαν το πλαίσιο της ίδρυσης του νέου ανεξάρτητου κράτους της Κυπριακής Δημοκρατίας, άνευ, όμως, της διεξαγωγής δημοψηφίσματος από την πλευρά του κυπριακού λαού. Το αποτέλεσμα της εν λόγω Διάσκεψης ήταν μία συμβιβαστική συμφωνία, η οποία και χαρακτηρίστηκε ως «Structure de base», καθορίζοντας τις κατευθυντήριες γραμμές της συνταγματικής δομής του νέου κράτους (Τζιβάρας 2010: 29-30).

Στις 17 Φεβρουαρίου του ιδίου έτους ακολούθησε η Συνδιάσκεψη του Λονδίνου, με τη συμμετοχή των Πρωθυπουργών Ελλάδος, Κωνσταντίνου Καραμανλή, Τουρκίας, Αντνάν Μεντερές, και Μεγάλης Βρετανίας, Χάρολντ Μακμίλλαν, όπως και τους εκπροσώπους των δύο Κοινοτήτων της Κύπρου, με την Συμφωνία να υπογράφεται στις 19 Φεβρουαρίου (Τοφαλλή 2010:139-140).

3.3 Μεταβατική Περίοδος

Με την υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου, εγκαθιδρύθηκε μία Μεικτή Επιτροπή στο Λονδίνο, η οποία αποτελούνταν από εκπροσώπους της Ελλάδος, της Τουρκίας και της Μεγάλης Βρετανίας, που κατείχε εποπτικό ρόλο αναφορικά με την πιστή εφαρμογή των Συμφωνιών, ενώ, παράλληλα, ιδρύθηκε και μια Μεταβατική

Επιτροπή με 7 Ελληνοκύπριους και 3 Τουρκοκύπριους που εκτελούσαν χρέη προσωρινού Υπουργικού Συμβουλίου, με αμιγώς, συμβουλευτικό χαρακτήρα προς τον Κυβερνήτη, ο οποίος εξακολουθούσε να κυβερνά το νησί. Επίσης είχε συσταθεί Συνταγματική Επιτροπή που την απάρτιζαν εκπρόσωποι των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων καθώς και εκπρόσωποι της Ελλάδας και της Τουρκίας. Την επιτροπή προήδρευε ουδέτερος Ελβετός συνταγματολόγος (Φάντη 1999:17).

Κεφάλαιο 4

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας και η Καινούργια Πορεία της

Στις 16 Αυγούστου 1960, κηρύσσεται η ανεξαρτησία της Κυπριακής Δημοκρατίας, με παράλληλη θέση σε ισχύ του Συντάγματος της Δημοκρατίας, με υπογραφή του απερχόμενου Κυβερνήτη της Κύπρου, Χιου Φουτ, τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας, Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας, Φαζίλ Κιουτσούκ όπως και αντιπροσώπων της ελληνικής και της τουρκικής κυβέρνησης. Κατά τον τρόπο αυτό, δημιουργήθηκε το ανεξάρτητο κράτος της Κυπριακής Δημοκρατίας, με μία ανεξαρτησία με μεγάλες δυσκολίες, βίαιες συγκρούσεις, αιματηρές αντιπαραθέσεις μεταξύ των δύο κοινοτήτων αλλά και πολλά πολιτικά παίγνια από την πλευρά της Μεγάλης Βρετανίας με μόνη επιδίωξη την επ' άπειρον διατήρηση της κυριαρχίας της στο νησί. Ένα καινούργιο κράτος χωρίς εθνικό ύμνο και μια σημαία που ποτέ δεν θεώρησαν πραγματικά δική τους οι δυο κοινότητες (Τζερμιάς 2000:447).

4.1 Χαρακτηριστικά και Πρόνοιες του Συντάγματος

Οι Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου, αποτελούνταν από 3 ξεχωριστές συνθήκες:

- I. Τη βασική Διάρθρωση της Κυπριακής Δημοκρατίας ή αλλιώς Συνθήκη Εγκαθίδρυσης, η οποία καθόριζε το έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας όπως και το έδαφος των στρατιωτικών βάσεων της Δεκέλειας και του Ακρωτηρίου, συνολικής εκτάσεως 99 τετραγωνικών χιλιομέτρων, που ανήκαν στην Μεγάλη Βρετανία.
- II. Τη Συνθήκη Εγγυήσεως μεταξύ της Κυπριακής Δημοκρατίας της Βρετανίας της Ελλάδας και της Τουρκίας (Αιμιλιανίδης 2006: 1), η οποία καθόριζε την υποχρέωση της Κυπριακής Δημοκρατίας για την διασφάλιση της διατήρησης της ανεξαρτησίας της, της εδαφικής της ακεραιότητας και της ασφάλειάς της όπως και τον σεβασμό των

συνταγματικών της διατάξεων, ενώ προβλεπόταν, ακόμη, το δικαίωμα συλλογικής ή μονομερούς επέμβασης με σκοπό την αποκατάσταση στις συνταγματικής τάξης (Κρανιδιώτης 1984:34-35).

III. Τη Συνθήκη Συμμαχίας μεταξύ της Δημοκρατίας της Ελλάδος και της Τουρκίας (Αιμιλιανίδης 2006: 1), βάση της οποίας η Ελλάδα και η Τουρκία ανέλαβαν την υποχρέωση να αποκρούουν κάθε επίθεση η οποία θα στρέφεται εναντίον της εδαφικής ακεραιότητας και της ανεξαρτησίας της Κυπριακής Δημοκρατίας, καθορίζοντας, αμφότερα, τις, αντίστοιχες, στρατιωτικές δυνάμεις (Κρανιδιώτης 1984:34-35, Τζιβάρας 2010: 32-33).

Τα 27 άρθρα των Συμφωνιών θεωρήθηκαν θεμελιώδη και προσαρτήθηκαν αυτούσια στο Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, χωρίς, όμως, να επιτρέπεται οποιαδήποτε τροποποίηση. Το Σύνταγμα, το οποίο είχε αποτελέσει τον θεμελιώδη νόμο του κράτους, ουδέποτε τέθηκε ενώπιον του λαού ούτε με άμεσο ούτε με έμμεσο τρόπο και ιδίως, ενώπιον της Βουλής των Αντιπροσώπων. Αποτελεί, με βάση αυτά, ένα δοτό Σύνταγμα, το οποίο ο λαός, δεν είχε ποτέ την ευκαιρία να δώσει την έγκρισή του, πράγμα το οποίο συνέβαλε στις μετέπειτα δυσμενείς πολιτικές συνέπειες για την ίδια την Κυπριακή Δημοκρατία (Φάντης 1999:17). Το κυπριακό Σύνταγμα τέθηκε σε εφαρμογή στις 16 Αυγούστου 1960, με την επίσημη ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας (Κρανιδιώτης 1984:34-35).

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι ένα από τα εκτενέστερα συνταγματικά κείμενα σε οικουμενικό επίπεδο, και εμπεριέχει 199 άρθρα και 3 Παραρτήματα, βασιζόμενα στις Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου. Είναι παραδεκτό ότι το κυπριακό Σύνταγμα περιλαμβάνεται στα πιο πολύπλοκα, άκαμπτα και λεπτομερή Συντάγματα στον κόσμο. Σκληροί επικριτές του, το χαρακτήρισαν ως νομικό τέρας με ακατανόητο κείμενο ενώ, οι ηπιότεροι το χαρακτήρισαν ως μη λειτουργικό, αντιδημοκρατικό, άδικο με εντελώς λανθασμένη φιλοσοφία και ουσιαστικά καταδικασμένο σε αποτυχία. Χαρακτηριστικότερο σημείο του είναι η απουσία και από τα 199 άρθρα του Συντάγματος της έννοιας του λαού, ενώ δεν πραγματοποιείται καμία αναφορά στην αρχή της λαϊκής κυριαρχίας. Αντιθέτως, αντικαταστάθηκε από τη δυαδική αρχή, τη βασικότερη αρχή που διαφαίνεται σχεδόν σε όλες τις ουσιαστικές διατάξεις του (Αιμιλιανίδης 2006: 35-37).

Ο κυπριακός λαός δεν κλήθηκε σε κανένα σημείο των διαδικασιών κατάρτισης του συνταγματικού κειμένου να το επικυρώσει με τη ψήφο του, αλλά θεσπίστηκε μέσα από

συμβιβαστικές διαπραγματεύσεις μιας Συνταγματικής Επιτροπής η οποία αποτελείτο από αντιπροσώπους της Ελληνικής και της Τουρκικής κυβέρνησης όπως και αντίστοιχα, εκπροσώπους της Ελληνοκυπριακής και της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας. Η συνταγματική δομή του νέου κράτους αποτελούσε το βασικότερο αρνητικό στοιχείο της μη ομαλής λειτουργίας του κυβερνητικού μηχανισμού. Γενικά, το νέο Σύνταγμα εξυπηρετούσε τόσο τα συμφέροντα της Μεγάλης Βρετανίας όσο και εκείνα της Τουρκίας, μέσα από μια σειρά περίπλοκων και αντιδημοκρατικών διατάξεων. Αυτό που επιτεύχθηκε εν τέλει, ήταν ο διαχωρισμός των δυο Κοινοτήτων, η ενθάρρυνση αλλά και η εδραίωση ενός συνεχούς εθνικού ανταγωνισμού όπως και η διαιώνιση και η παγίωση του κοινοτικού χάσματος (Κρασιδιώτης 1984: 35).

Οι κύριες έννοιες του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας, χαρακτηρίζονται από αναλλοίωτα βασικά άρθρα τα οποία εγγυούνται ξένες δυνάμεις, με τον συνταγματικό και πολιτικό διαχωρισμό των δύο Κοινοτήτων, την συνταγματική αλλά και την πολιτική εξίσωση του 82% των Ελληνοκυπρίων με το 18% των Τουρκοκυπρίων όπως και το δικαίωμα επέμβασης των εγγυητριών δυνάμεων για θέματα που σε κάθε ανεξάρτητο και κυρίαρχο κράτος, θα θεωρούταν εσωτερική υπόθεση (Κληρίδης, 1988: 124).

Το Σύνταγμα προέβλεπε, γενικά, μια περιορισμένη ανεξαρτησία και συνεπώς, αναδύεται ένα σημαντικό ερώτημα για το τον βαθμό απεξάρτησης της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η ύπαρξη της ιδιαιτερότητας στο Σύνταγμα, περί της απαγόρευσης αναθεώρησης θεμελιωδών άρθρων, απαντούν στην άποψη όσων υποστηρίζουν την ύπαρξη μιας περιορισμένης ανεξαρτησίας στο νεοσύστατο κράτος. Επιπρόσθετα η θέση αυτή ενισχύεται ακόμα πιο πολύ με τις διατάξεις της Συνθήκης Εγγυήσεως, όπου οι τρεις εγγυήτριες δυνάμεις ανέλαβαν την υποχρέωση της ανεξαρτησίας του νησιού, απαγορεύοντας την πλήρη ή την μερική συμμετοχή του σε οποιοδήποτε οικονομική ή πολιτική ένωση με οποιοδήποτε άλλο κράτος καθώς και το δικαίωμα επέμβασης τους σε περίπτωση παραβίασης της ανεξαρτησίας, της ασφάλειας, της εδαφικής ακεραιότητας και της διασφάλισης των θεμελιωδών άρθρων του Συντάγματος (Τζεργιάς 2001: 402-412).

Τα ανώτερα όργανα εξουσίας στο κράτος ήταν ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, αμφότεροι εκλεγόμενοι από τα μέλη της εκάστοτε Κοινότητας, οι οποίοι ασκούσαν την εκτελεστική εξουσία με την αρωγή του Υπουργικού Συμβουλίου. Με βάση το άρθρο 46 παρ. 2 του Συντάγματος, ο καθορισμός των Ελλήνων Υπουργών

πραγματοποιούταν από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και, αναλόγως, των Τούρκων Υπουργών από τον Αντιπρόεδρο. Οι δυο ανώτεροι πολιτικοί ηγέτες της Δημοκρατίας, κατείχαν, επιπλέον, το δικαίωμα αρνησικυρίας που ήταν δυνατό να ασκηθεί είτε από κοινού είτε μονομερώς. Το εν λόγω δικαίωμα, μπορούσε να ασκηθεί για αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου που αφορούσε θέματα εξωτερικής πολιτικής, άμυνας και ασφάλειας. Σύμφωνα, περαιτέρω, με το άρθρο 36 παρ.2 του Συντάγματος, ο Αντιπρόεδρος δεν αντικαθιστούσε τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας σε περίπτωση απουσίας ή κωλύματος του τελευταίου (Τζερμιάς 2001: 437-438).

Όπως διαφαίνεται, οι Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου ήταν αποτέλεσμα τολμηρών πολιτικών αποφάσεων και πρωτοβουλιών, δημιουργώντας ένα κράτος ανεξάρτητο αλλά, παράλληλα, δεσμευμένο από εξωτερικές εγγυήσεις, ακρωτηριάζοντας την ανεξαρτησία με ορατούς κινδύνους για το μέλλον της Κυπριακής Δημοκρατίας, ενώ, αν οι Συμφωνίες αξιοποιούνταν χωρίς επεκτατικές βλέψεις, στρατιωτικούς υπολογισμούς συμφερόντων και ανταγωνισμούς, θα αποτελούσαν το πρώτο βήμα συνεργασίας και προσέγγισης των δύο Κοινοτήτων (Χριστοδούλου 1987: 289).

Η Μεγάλη Βρετανία ήταν εξ αρχής υπέρ της ύπαρξης τέτοιων συνθηκών που να διασφαλίζεται η ξεχωριστή διεύθυνση των υποθέσεων κάθε Κοινότητας από την ανάλογη ενδιαφερόμενη πλευρά ενώ παράλληλα να διασφαλίζεται η συνύπαρξη στη διοίκηση του κράτους από τις δύο, με την Ελλάδα την Τουρκία και την Μεγάλη Βρετανία να τελούν υπό όρους άμεσης εποπτείας ώστε να παρέχουν την ανεξαρτησία. Οι ΗΠΑ, από την άλλη πλευρά, χαιρέτησαν τις Συμφωνίες καθώς, μέσω αυτών, ευελπιστούσαν στην εγκαθίδρυση της ειρήνης, της συνεργασίας και της ενότητας εντός των πλαισίων της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας (Χριστοδούλου, 1987: 291).

Η ιδιορρυθμία του Συντάγματος, λόγω της έννοιας του κοινοτικού διαχωρισμού, καθόριζε την εκλογή σε όλα τα πολιτικά αξιώματα μέσω ξεχωριστών εκλογών από τις δύο Κοινότητες (Κληρίδης 1988: 124-125). Συγκεκριμένα, καθόριζε ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας θα ήταν Έλληνας και ο Αντιπρόεδρος Τούρκος, οι οποίοι θα εκλέγονταν, αμφότεροι, ξεχωριστά από τις εκάστοτε Κοινότητες. Η Βουλή θα συγκροτείτο από πενήντα μέλη εκ των οποίων οι 35 θα ήταν Έλληνες και οι 15 Τούρκοι, εκλεγμένοι και αυτοί ξεχωριστά ανάλογα από την ανάλογη Κοινότητα (Κρασιδάκης 1981: 36). Ο Πρόεδρος της Βουλής θα ήταν Έλληνας και θα εκλεγόταν από τους Έλληνες βουλευτές

ενώ ο Αντιπρόεδρος, θα ήταν Τούρκος και θα εκλεγόταν, αναλόγως, από τους Τούρκους βουλευτές. Αυτές οι πρόνοιες μπορούν να χαρακτηριστούν και ως ακραίες, καθώς η εκλογή τους αφορούσε αξιώματα, τα οποία συνδέονταν με την λήψη αποφάσεων για το σύνολο του Κυπριακού λαού (Κληρίδης 1988: 125).

Ένα πολύ και δυσάρεστο παράδειγμα που αποδεικνύει έντονα την αρχή του δικαιοσύνης, αποτέλεσαν οι σχετικές πρόνοιες του Συντάγματος περί της απονομής της δικαιοσύνης. Οι Έλληνες διάδικοι έπρεπε να δικάζονται μόνο από Έλληνα δικαστή και αντιστοίχως, οι Τούρκοι διάδικοι από Τούρκο δικαστή, ενώ, περαιτέρω, για υποθέσεις που αφορούσαν τόσο Έλληνες όσο και Τούρκους διαδίκους, ανεξάρτητα της βαρύτητας της υπόθεσης, έπρεπε το δικαστήριο να είναι μεικτό. Μέσω της πρόνοιας αυτής του Συντάγματος, αφενός, το σύστημα απονομής της δικαιοσύνης είχε γίνει πολύ δυσκίνητο και αφετέρου τέθηκε υπό αμφισβήτηση η ακεραιότητα των δικαστών (Κληρίδης 1988: 126). Ο απώτερος στόχος περί της επίτευξης ενός κυρίαρχου και ανεξάρτητου νεοσύστατου κράτους δεν επιτεύχθηκε καθώς, το μόνο που επιτεύχθηκε ήταν ο πολιτικός και ο συνταγματικός διαχωρισμός Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων (Καζαμίας 2010: 3).

4.2 Τουρκική Στρατηγική

Η αποστολή οπλισμού, εκρηκτικών και πυρομαχικών από την Τουρκία είχε αρχίσει, στα πλαίσια μυστικού σχεδιασμού, στις 16 Αυγούστου 1958, με την TMT να έχει στην κατοχή της περίπου 10.000 όπλα μέχρι και τον Σεπτέμβριο του 1960. Η δράση της TMT, μέσω καταστροφών, δολοφονιών και εμπρησμών, στόχευε στην συσπείρωση και τον φανατισμό των Τουρκοκυπρίων, στα πλαίσια της γενικότερης πρόκλησης τρόμου και περιχαράκωσης (Αζίνας 2008:790-798).

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στις 10 Μαρτίου 1959, οι Κουτσιούκ και Ντενκτάς, πραγματοποίησαν επίσημη επίσκεψη στην Άγκυρα, ύστερα από πρόσκληση της τουρκικής Κυβέρνησης, επίσκεψη η οποία χαρακτηρίστηκε από μία πανηγυρική υποδοχή. Χαρακτηριστικά, ο Ντενκτάς, σε λόγο του ανέφερε ότι οι Τουρκοκύπριοι, από εκείνη την χρονική στιγμή, μεταβάλλονταν σε μια αυτόνομη οντότητα στο νησί με στόχο μια ανεξάρτητη, οικονομική, εμπορική, βιομηχανική και τραπεζική διάρθρωση, έχοντας παράλληλα δική τους ανεξάρτητη συγκοινωνία και εισαγωγικό και εξαγωγικό μηχανισμό. Οι παραπάνω δηλώσεις αποδεικνύουν περίτρανα ποιο ήταν, εν κατακλείδι, το πραγματικό

σχέδιο των Τουρκοκυπρίων, ήτοι ένα διχοτομικό σχέδιο που θα οδηγούσε σε ένα ξεχωριστό κράτος (Αζίνας 2008:797).

Λίγους μήνες μετά την υπογραφή των Συμφωνιών και, συγκεκριμένα, στις 26 Σεπτεμβρίου 1959, έρχεται το πρώτο διακοινοτικό επεισόδιο, κατά το οποίο θανατώθηκε ο Ελληνοκύπριος Φίλιππος Ιακώβου, με παράλληλο τραυματισμού του ανηλικού τέκνου του, από πυροβολισμό που δέχθηκε από Τουρκοκύπριο, στο χωριό Μανσούρα. Με την τουρκοκυπριακή πλευρά να καταδικάζει το γεγονός, ο Μακάριος, μαζί με τον Κουτσιούκ δήλωσαν ότι θα πράξουν ότι είναι δυνατό για τον τερματισμό των σποραδικών επεισοδίων(Αζίνας 2008: 875).

Στα σχέδια πυροδότησης των δικοινοτικών σχέσεων από την πλευρά της Τουρκίας, ήρθε να προστεθεί η περίπτωση του τουρκικού πλοίου «Ντενίς», περιστατικό κατά το οποίο, στις 18 Οκτωβρίου 1959, το εν λόγω πλοίο αποπειράθηκε να εκφορτώσει πολεμικό οπλισμό στην Κύπρο και εντοπίστηκε από ναρκαλιευτικό σκάφος του αγγλικού ναυτικού κοντά στο Ακρωτήρι, και ειδικότερα στην περιοχή της Γιαλούσας (Αζίνας 2008: 876, Τοφαλλή 2010:155). Επιπρόσθετα, στις 21 Οκτωβρίου 1959 συλλαμβάνεται στα ανοικτά της Καρπασίας ένα άλλο τουρκικό πλοίο, φέρνοντας, όμως, το πρόσχημα ότι προέβη σε αλιεία, αφού, όμως, είχε προλάβει να απαλλαγεί από τον οπλισμό (Αζίνας 2008: 876).

Η τουρκοκυπριακή ηγεσία, ακολουθώντας τις εντεταλμένες οδηγίες της TMT όπως και της ΤΟΥΡΔΙΚ και αξιοποιώντας τα προνόμια που κατείχε με βάση τις σχετικές συνταγματικές διατάξεις, άρχισε να προκαλεί παράλυση στο κυπριακό κράτος, δημιουργώντας έντονη ρήξη μεταξύ των δυο κοινοτήτων. Ειδικότερα, σε πολλές περιπτώσεις, προέβαλλε, σκόπιμα, αξιώσεις και εντάσεις οι οποίες ήταν ασύμβατες με τη λειτουργία του κράτους, εν γένει, κερδίζοντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, καθημερινά, έδαφος, προχωρώντας σταθερά προς την υλοποίηση του προσχεδιασμένου στόχου τους (Αζίνας 2008: 876-879).

Οι πολιτικές εξελίξεις, δεδομένης της τροχοπέδης που έθετε η τουρκοκυπριακή ηγεσία όπως αναφέρθηκε ως άνω, οδήγησε τον Πρόεδρο Μακάριο στην απόπειρα αναθεώρησης του Συντάγματος. Παράλληλα, η TMT με 10.000 στρατιωτικά μέλη, είχε ήδη ετοιμάσει σχέδια μετακίνησης του πληθυσμού και της οχύρωσής τους σε θύλακες, όπως και είχε λάβει μέριμνα για την καταστρατήγηση συγκεκριμένων δομών της κρατικής εξουσίας

όπως και μηχανισμών διοικητικής μέριμνας και προπαγάνδας (Κίνηση για Ελευθερία & Δικαιοσύνη Στην Κύπρο 2009: 88).

Τον Δεκέμβριο του 1963, η έναρξη της τουρκοανταρσίας με αφορμή την προσπάθεια αναθεώρησης του Συντάγματος, συνοδεύτηκε από την εγκατάλειψη των Τουρκοκυπρίων από τις πολιτειακές τους θέσεις. Χαρακτηριστικό ήταν το παράδειγμα του Τουρκοκύπριου Υπουργού Εργασίας, ο οποίος, εγκαταλείποντας το γραφείο, άφησε δύο έγγραφα που είχαν συνταχθεί από την Τουρκοκυπριακή ηγεσία, τα οποία αποκάλυπταν την στρατηγική των Τουρκοκυπρίων εναντίον της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ειδικότερα, τα έγγραφα αυτά αναφερόταν στην άμεση αναγκαιότητα επιλογής περιοχής όπου θα έπρεπε να συγκεντρωθεί ο Τουρκοκυπριακός πληθυσμός, γεγονός το οποίο θα μπορούσε να επιτευχθεί με τη χρήση βίας κατά των Ελληνοκυπρίων, ώστε να εξαναγκαστούν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους. Ο σκοπός της Τουρκοκυπριακής ηγεσίας αποδεικνύεται, αδιάσειστα, μέσα από τα προαναφερθέντα έγγραφα, όπως και η χάραξη στρατηγικού σχεδιασμού, ο οποίος θα επέτρεπε την καλύτερη δυνατότητα επιστράτευσης της τουρκικής κοινότητας. Υπήρχε, επιπρόσθετα, συγκεκριμένο σχέδιο μετακίνησης πληθυσμών και προσδιορισμός τοποθεσιών, σχέδιο το οποίο είχε σταλθεί στο Τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών (Κίνηση για Ελευθερία & Δικαιοσύνη Στην Κύπρο 2009: 88-89).

Ο Άγγλος Κυβερνήτης Χιου Φούτ, απέστειλε αναφορές στους προϊσταμένους του στο Λονδίνο και σύμφωνα με τα αρχεία του Υπουργείου Εξωτερικών της Μεγάλης Βρετανίας, διαφαίνονταν τόσο τα σχέδια όσο και ο τρόπος δράσης της ΤΜΤ αναφορικά με την μετεγκατάσταση των Τουρκοκυπρίων κυρίως στο βόρειο τμήμα του νησιού, με απώτερο στόχο, τη διχοτόμηση. Ειδικότερα, σε έγγραφο της 10^{ης} Οκτωβρίου 1958, ο Κυβερνήτης αναφέρει ότι σε συνάντηση με τον Ντενκτάς, αναφέρθηκε, από τον τελευταίο σε συνάντηση που είχε με τον Κουτσιούκ στην επαρχία Λάρνακας, η στήριξη της Τουρκίας σε απόπειρα διχοτόμησης του νησιού. Περαιτέρω, στην αλληλογραφία του Κυβερνήτη αναφέρεται η αδυναμία της εκτίμησης της μετακίνησης πληθυσμών, όπως και το παροδικό του χαρακτήρα αυτής, ένεκα των δικαιοδικών αναταραχών, παρά τις ενδεδειγμένες ενέργειες των Επαρχιακών Επιτελείων Διοικήσεως (Κίνηση για Ελευθερία & Δικαιοσύνη Στην Κύπρο 2009: 93-95).

Συνοπτικά, οι Τουρκοκύπριοι, μετά από την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας, ωφελήθηκαν κατά πολλούς από τις Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου, και, βάσει αυτών, ήταν

αποφασισμένοι να προστατέψουν και να διαφυλάξουν όλα τους τα προνόμια παραμένοντας συσπειρωμένοι τόσο στον Φαζίλ Κουτσιούκ όσο και στις οδηγίες της τουρκικής ηγεσίας (Κρανιδιώτης 1984: 40).

4.3 Ελληνοκυπριακές Αντιδράσεις

Ο Πρόεδρος Μακάριος επιστρέφει στην Κύπρο στις 28 Φεβρουαρίου 1959, ενώ ο Γρίβας επέστρεψε στην Ελλάδα με υποδοχή ήρωα (Λάμπρου 2008: 90-91). Γενικώς, με την εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας, οξύνθηκε και η εσωτερική αντιπαράθεση της ελληνοκυπριακής πλευράς. Οι υποστηρικτές των Συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου θεωρούσαν ότι η υπογραφή αποτελούσε ένα σημείο ανασυγκρότησης, από το οποίο θα επέρχονταν ο πολυπόθητος στόχος της ένωσης με την Ελλάδα. Οι διαφωνούντες των Συμφωνιών, θεωρούσαν ότι η υπογραφή αποτελούσε μία εθνική προδοσία, γεγονός το οποίο δεν θα μπορούσε να οδηγήσει, σε καμία περίπτωση, στην ένωση με την Ελλάδα. Ωστόσο, μία μικρή μερίδα του κυπριακού λαού, τάχθηκε υπέρ των υιοθέτησης και της εφαρμογής των Συμφωνιών, θεωρώντας ότι η Κυπριακή Δημοκρατία έπρεπε να οικοδομήσει το νέο κράτος στα πλαίσια της δημοκρατίας και της ανεξαρτησίας (Χριστοδούλου, 1987: 295).

Εντός της προαναφερθείσας κατάστασης, ξεκίνησαν και οι πρώτες πολιτειακές ενέργειες για τη σύσταση του πολιτικού σχήματος της χώρας, στα πλαίσια της μετάβασης από την αποικιοκρατία (Χριστοδούλου, 2009: 295). Έτσι, στις 13 Δεκεμβρίου 1959 διεξήχθησαν οι πρώτες προεδρικές εκλογές με τον Μακάριο να λαμβάνει 68,85% των ψήφων (Λάμπρου 2008: 90-91), με τον Φαζίλ Κουτσιούκ, να ανακηρύσσεται, αντίστοιχα, Αντιπρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, ενώ, αντίστοιχα, οι πρώτες βουλευτικές εκλογές διεξήχθησαν στις 31 Ιουλίου 1960, εκλογικές αναμετρήσεις οι οποίες διεξήχθησαν προ της επίσημης ανακήρυξης της Κυπριακής Δημοκρατίας (Τοφαλλή, 2010:159-162).

4.4 Δυσλειτουργία του Συντάγματος

Οι Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου δεν αποτελούσαν, για τις ηγεσίες των δυο Κοινοτήτων, την πραγματικά επιθυμητή λύση αλλά, επί της ουσίας, θεωρήθηκαν ως ο ενδιάμεσος σταθμός προ της επίτευξης του τελικού τους στόχου. (Φάντης 1999: 44). Ουσιαστικά αποτέλεσε ένα αναγκαίο βήμα για την κατοχύρωση της ανεξαρτησίας στο νησί (Κληρίδης 1988: 124). Όμως οι Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου ανήγαγαν νομικά την ύπαρξη των δύο

Κοινοτήτων, πράγμα που στηρίχτηκε από το ίδιο το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Όμως, δεν προέβλεψε την ύπαρξη ενός ενιαίου κυπριακού λαού, πράγμα το οποίο διαπιστώνεται από την ανάλυση των συνταγματικών διατάξεων καθώς δεν υφίσταται πρόβλεψη για την έννοια του λαού ή της λαϊκής κυριαρχία (Τζερμίας 2001: 401).

Πέραν των παραπάνω προνοιών, η Κυπριακή Δημοκρατία μπορεί να ανακηρύσσεται ανεξάρτητο κράτος, αλλά, δεν μπορεί να μην ληφθεί υπόψη η πραγματική κατάσταση, κατά την οποία η Μεγάλη Βρετανία δύναται να χρησιμοποιεί τις στρατιωτικές της βάσεις στο νησί προς εξυπηρέτηση των στρατιωτικών τους αναγκών αλλά ούτε ότι οι τρεις εγγυήτριες δυνάμεις, σύμφωνα με τις Συμφωνίες, κατέχουν το δικαίωμα επέμβασης, στοιχεία τα οποία αντιβαίνουν, κάθετα, ως προς την ανακήρυξη ενός ανεξάρτητου κράτους (Φάντη 1999: 21).

Όμως η αποδοχή ότι το Σύνταγμα αποτελεί κάτι το αναλλοίωτο, ισοδυναμεί με μία πολιτική και συνταγματική καθήλωση. Από τα πρώτα χρόνια της ίδρυσης της Δημοκρατίας ήταν οφθαλμοφανές ότι ορισμένα άρθρα του Συντάγματος οδηγούσαν στη δυσλειτουργία του κράτους. Τα προβλήματα της λειτουργικότητας ορισμένων συνταγματικών άρθρων συζητήθηκαν πολλές φορές στα Κοινοβούλια της Ελλάδας και της Τουρκίας. Η επιμονή της ελληνικής πλευράς για συνταγματικές αναθεωρήσεις, προτού δημιουργηθεί σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο Κοινοτήτων, έβρισκε αντίθετη την τουρκική Κοινότητα (Κληρίδη 1988: 124-125). Οι κυριότερες πρόνοιες του Συντάγματος που δημιουργούσαν ολοένα και μεγαλύτερη ένταση, διαμάχη και καχυποψία μεταξύ των δύο Κοινοτήτων ήταν η φορολογία, οι χωριστές πλειοψηφίες στη Βουλή, οι χωριστοί δήμοι, η σύσταση του στρατού και η ποσοστιαία στελέχωση της Δημόσιας Υπηρεσίας (Soulioti, 2006: 134).

Η εκλογή, σε όλα τα πολιτικά αξιώματα, βασιζόταν μόνο στην κοινοτική ψήφο. Ο διαχωρισμός των δύο Κοινοτήτων ήταν τόσο απόλυτος και ιδιόρρυθμος, αν ληφθεί υπόψη, ότι η ξεχωριστή εκλογή αφορούσε ακόμα και αξιώματα που έφεραν βαρύτατη ευθύνη για θέματα που σχετίζονταν και με τις δύο Κοινότητες. Έτσι, τα βασικότερα πολιτικά αξιώματα, σχετικά με το προαναφερθέν ζήτημα, ήταν αυτό του Προέδρου και του Αντιπροέδρου της Βουλής, όπου ο μιν Πρόεδρος εκλεγόταν από τους Έλληνες βουλευτές, ο δε Αντιπρόεδρος από τους Τούρκους βουλευτές (Κληρίδης 1988: 125).

Όλοι οι νόμοι στη Βουλή, σύμφωνα με το αρθ. 78 του Συντάγματος, ψηφίζονταν με απλή πλειοψηφία, εξαιρουμένων νόμων που περιλάμβαναν θέματα Δημαρχείων, φορολογίας και εκλογικών νόμων που απαιτείτο απαραίτητα ξεχωριστή πλειοψηφία από τους βουλευτές κάθε Κοινότητας (Αδαμίδης, 2004: 146). Η τουρκική Κοινότητα χρησιμοποίησε την πρόνοια του Συντάγματος για χωριστή πλειοψηφία στη Βουλή, καταψηφίζοντας την νομοθεσία για τη φορολογία, μέχρι να υπάρξει ικανοποίηση του αιτήματος της για χωριστούς Δήμους, καταχρηστικό δικαίωμα το οποίο είχε οδηγήσει το κράτος σε δημοσιονομικό πρόβλημα (Τζερμιάς 2000: 469).

Ουσιαστικά υπήρχε συνταγματική πρόβλεψη και αναγνώριση των δύο Κοινοτήτων, παραγνωρίζοντας όμως εντελώς το γεγονός ότι οι Ελληνοκύπριοι αποτελούσαν το 82% του συνολικού πληθυσμού, ενώ οι Τουρκοκύπριοι μόνο το 18%, ενώ, παράλληλα, καθορίσθηκε η συμμετοχή της τουρκικής κοινότητας στο Υπουργικό Συμβούλιο, την Δημόσια Υπηρεσία, σε ποσοστό της τάξης του 30% (Κληρίδης, 1988: 126).

Έτσι, το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, αποτελεί ένα ιδιαίτερο συνταγματικό κείμενο το οποίο διαχωρίζει τους πολίτες ενός κράτους σε δύο κοινότητες, δημιουργώντας, περαιτέρω, δυο ισότιμους ετέρους και εξισώνοντας δυο άνισες σε μέγεθος κοινότητες, με τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Κύπρου, περαιτέρω, να εκλέγονται μέσω ξεχωριστών κοινοτικών εκλογών (Κληρίδης, 1988: 132).

Όσον αφορά την Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας, αποτελείτο από δέκα μέλη εκ των οποίων οι επτά ήταν Ελληνοκύπριοι και οι τρεις ήταν Τουρκοκύπριοι. Η εν λόγω Επιτροπή, ενασχολούμενη με θέματα προσωπικού και διοίκησης, σε περίπτωση που έπρεπε να λάβει οποιαδήποτε απόφαση που αφορούσε Τουρκοκύπριο χρειαζόταν απαραίτητα τη σύμφωνη γνώμη, τουλάχιστον, δύο Τούρκων μελών (Κληρίδης 1988: 130-133).

Ο διαχωρισμός των δύο Κοινοτήτων παρουσιαζόταν έντονα και στην τοπική αυτοδιοίκηση. Με βάση το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, επιβάλλονταν η δημιουργία χωριστών δήμων στις πέντε μεγαλύτερες πόλεις του νησιού. Η Βουλή των Αντιπροσώπων, θα έπρεπε να επικυρώσει τη σχετική νομοθεσία αφού πρώτα επέρχετο συμφωνία για τα όρια των χωριστών δημοτικών ορίων σε κάθε πόλη, γεγονός το οποίο

δεν ήταν εύκολο να επιτευχθεί, ιδίως τόσο λόγω της μέχρι πρότινος αρμονικής συμβιώσεως των δύο Κοινοτήτων όσο και λόγω του ότι η ακίνητη ιδιοκτησία δεν ακολουθούσε κανένα πρότυπο κοινοτικού διαχωρισμού. Παράλληλα ένα ιδιαίτερο σημείο το οποίο έκανε την θέσπιση και την εφαρμογή του νόμου δύσκολη ήταν το γεγονός ότι οι πόλεις, την εποχή εκείνη, δεν ήταν αρκετά μεγάλες ώστε να δύνανται να ανταπεξέλθουν στο οικονομικό βάρος της λειτουργίας περισσότερων της μιας δημοτικής αρχής (Κληρίδης 1988: 130-131).

Η άρνηση της Ελληνοκυπριακής πλευράς για εφαρμογή της πρόνοιας αυτής, παρόλο που έγινε αποδεκτή στις Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου, ανάγκασε τον Ευάγγελο Αβέρωφ να αποστείλει επιστολή στον Πρόεδρο Μακάριο, στην οποία αναφερόταν η κάθετη διαφωνία της ελληνικής Κυβέρνησης (Κληρίδης 1988: 130-131).

Έτσι, η μη εξεύρεση τρόπου για γεωγραφικό διαχωρισμό, οδήγησε τους Τουρκοκύπριους να καταψηφίσουν τους νόμους για τα τελωνεία και για τον φόρο εισοδήματος, περιορίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την ορθολογική οικονομική πολιτική του κράτους (Τοφφαλή 2010: 171). Στις 2 Ιανουαρίου 1962, ο Πρόεδρος Μακάριος προχωρά στην κατάργηση των δημοτικών εκλογών, αντικαθιστώντας τους Δημάρχους και τα Δημοτικά Συμβούλια με Δημοτικές Επιτροπές που διορίζει η Κυβέρνηση. Το επιχείρημα που χρησιμοποιήθηκε ήταν η έντονη ελληνοτουρκική διαφορά στα θέματα των χωριστών δημαρχείων (Τοφφαλή 2010: 171).

Ακολούθως, πραγματοποιείται μία καινούργια προσπάθεια για εξεύρεση συμβιβαστικής λύσης. Μετά από πολυήμερες διαπραγματεύσεις, οι Κληρίδης και Ντενκτάς εκδίδουν κοινό ανακοινωθέν για μια προκαταρκτική συμφωνία, ανακοίνωση, όμως η οποία διαψεύστηκε αμέσως από τον Κουτσιούκ (Παντελής 1986: 383). Το Δεκέμβριο του 1962 οι Ελληνοκύπριοι βουλευτές ψήφισαν νόμο για την παύση των χωριστών Δημαρχείων ενώ η Τουρκική Κοινοτική Συνέλευση ψήφισε νόμο που προνοούσε τη διατήρηση των χωριστών Δημαρχείων καθώς και την ίδρυση ενός καινούργιου Δημαρχείου στη Λεύκα. Το Υπουργικό Συμβούλιο, μετά την εξέλιξη αυτή, ψήφισε με 7 ψήφους υπέρ, αυτές των Ελληνοκυπρίων, για τη σύσταση Συμβουλίων Βελτιώσεως. Στη συνέχεια το όλο θέμα τέθηκε ενώπιον του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου, το οποίο αποφάνθηκε ότι όλες οι διευθετήσεις που ήταν σχετικές με τους Δήμους ήταν παράνομες. Οι Τουρκοκύπριοι συνέχισαν όμως να λειτουργούν παραβλέποντας τις δικαστικές

αποφάσεις, κάνοντας, επί της ουσίας, παράνομη χρήση περιουσιών που δεν ήταν στην ιδιοκτησία τους (Makrides 2009: 370-371).

Αναφορικά με τον κυπριακό στρατό, η σχετική πρόνοια του Συντάγματος, καθόριζε ότι η συγκρότηση του έπρεπε να αποτελείται από 2000 άνδρες, ήτοι 60% Ελληνοκυπρίων και 40% Τουρκοκυπρίων. Η άποψη της τουρκικής πλευράς ήταν έντονη στο ότι η κατανομή αυτή θα έπρεπε να ισχύει μόνο στις ανώτερες μονάδες ενώ, αντίθετα, μέχρι και το βαθμό του Λοχαγού, έπρεπε να δημιουργηθούν δύο ξεχωριστές δυνάμεις, μια για κάθε Κοινότητα. Στη πορεία ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας ανέπεμψε προς αναθεώρηση την σχετική απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου, περί της μεικτής στελέχωσης και άσκησε, για πρώτη φορά, το δικαίωμα του βέτο, με αποτέλεσμα η εν λόγω διάταξη να παραμείνει ανεφάρμοστη (Αιμιλιανίδης 2003: 63-78).

Η ακαμψία, η περιπλοκότητα και ο δικοινοτισμός του Συντάγματος έθετε, επί της ουσίας, φραγμούς στην λειτουργικότητα του κράτους και ιδιαίτερα στην εφαρμογή των αποφάσεων της εκλεγμένης πολιτικής πλειοψηφίας. Δημιούργησε παράλληλα μια συνεχή μονομαχία, όχι μόνον μεταξύ των δύο Κοινοτήτων, αλλά και των δύο εθνών. Η τεταμένη αυτή ατμόσφαιρα, σε ένα κράτος το οποίο στερείτο της εθνικής ταυτότητας και όπου αντί να γεφυρώνει εθνικές διαφορές θεσμοθετούσε όλο και περισσότερο τις εθνικές διαφορές, προκαλούσε συνεχές προστριβές εχθρότητα και καχυποψία (Τζερμιάς 2001: 402).

Κεφάλαιο 5

Η Δικαινοτική Διένεξη

Από τα πρώτα κίολας χρόνια της σύστασης του κυπριακού κράτους δημιουργήθηκε συνταγματικό αδιέξοδο, το οποίο οδήγησε τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο στην υποβολή προτάσεων στον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας για αναθεώρηση δεκατριών σημείων του Συντάγματος, στις 30 Νοεμβρίου 1963, προτάσεις οι οποίες κοινοποιήθηκαν και στις τρεις εγγυήτριες δυνάμεις, ήτοι την Ελλάδα, την Τουρκία και την Μεγάλη Βρετανία (Κρασιδιώτης 1984: 43).

5.1 Τα παρασκήνια πριν την υποβολή των προτάσεων Μακαρίου

Η περίοδος 1962-1963 αποτέλεσε μια περίοδο διαπραγματεύσεων σχετικά με τα θέματα της ενοποίησης των δήμων, των χωριστών πλειοψηφιών και της κατάργησης του δικαιώματος που κατείχαν οι Κοινοτικές Συνελεύσεις να επιβάλλουν φόρους, επιχορηγώντας, όμως, η Κυβέρνηση πλήρως τους προϋπολογισμούς τους. Το αδιάλλακτο των δύο πλευρών δεν οδήγησε σε πρακτικές λύσεις. Η τουρκική πλευρά ήταν κάθετη σε οποιαδήποτε συνταγματική αναθεώρηση, ενώ η ελληνική πλευρά επέμενε σαν μόνη λύση τις συνταγματικές μεταρρυθμίσεις (Κληρίδης 1988: 161).

Στα πλαίσια της Ελληνοκυπριακής πλευράς, εκφράστηκαν αρκετές επιφυλάξεις αναφορικά με την πρόθεση για αναθεώρηση του Συντάγματος. Ειδικότερα, το ΑΚΕΛ υποστήριζε την αναθεώρηση, έχοντας την άποψη ότι ήταν απαραίτητο να πραγματοποιηθεί καταγγελία των Συνθηκών Συμμαχίας και Εγγυήσεως στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών εν ευθέτω χρόνο (Δίγκλης 2006: 133-139). Η Τουρκία, παρόλο που θα αποδεχόταν κάποιες αλλαγές που συντελούσαν στην δυσλειτουργία του κράτους δεν θα αποδεχόταν ασφαλώς οτιδήποτε χωρίς τη δική της συγκατάθεση (Λάμπρου 2008: 91-94).

Ο Πρόεδρος Μακάριος, εξέφρασε την άποψη για άμεση αναγκαιότητα συνταγματικής αναθεώρησης, λαμβάνοντας όμως αρνητικές απαντήσεις από τις Μεγάλες Δυνάμεις (Χατζαντωνίου 2007: 103-104).

Περαιτέρω, ο Νικόλαος Κρανιδιώτης, ως Πρέσβης της Κύπρου στην Ελλάδα ενημερώνει την Ελληνική κυβέρνηση για την πρόθεση του Προέδρου Μακαρίου να προβεί σε τροποποίηση του Συντάγματος. Η ελληνική πλευρά ήταν αντίθετη με την υλοποίηση τέτοιου στόχου ανησυχώντας ιδιαίτερα για τις τουρκοκυπριακές αντιδράσεις. Επιπλέον, η αντίθεση της ελληνικής Κυβέρνησης στα σχέδια του Μακαρίου, διαφάνηκε και μέσα από σχετική επιστολή που απέστειλε ο Ευάγγελος Αβέρωφ στον τελευταίο, στην οποία προειδοποιούσε τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας για την επικινδυνότητα μιας τέτοιας ενέργειας και τους κινδύνους που θα απέφερε τόσο για την Κύπρο όσο και για την Ελλάδα (Τοφφαλή 2010: 172).

Ο Μακάριος, καθ' όλη τη διάρκεια της προετοιμασίας για την αναθεώρηση του Συντάγματος ήταν σε συνεχή διαβουλεύσεις με τις ελληνικές Κυβερνήσεις και ιδιαίτερα με το Υπουργείο Εξωτερικών. Η κυπριακή Κυβέρνηση, παράλληλα με την προετοιμασία των προτάσεων, ασχολείτο συστηματικά με την παρακολούθηση των τουρκικών κινήσεων. Αντίστοιχα, τον Ιούνιο του 1963, επισκέφτηκε την Κύπρο ο Τούρκος Υπουργός Άμυνας στα πλαίσια της κατόπτευσης και της οργάνωσης μιας πιθανής στρατιωτικής επιχείρησης (Χριστοδούλου 1987: 343).

Ο Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων, Γλαύκος Κληρίδης, μετέβηκε στην Αθήνα για παροχή συνδρομής σε πιθανή τουρκική επίθεση. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι ο Κληρίδης, είχε ζητήσει, παλαιότερα, την αποστολή στρατιωτικού εξοπλισμού από την Ελλάδα, με το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών να απαντά πως οι Τουρκοκύπριοι δε θα προέβαιναν σε πραξικόπημα για να ανατρέψουν τις συμφωνίες Ζυρίχης Λονδίνου μέσω των οποίων είχαν εξασφαλίσει αρκετά προνόμια (Χριστοδούλου 1987: 343-344).

Στις 23 Οκτωβρίου 1963, ο Μακάριος ακολουθώντας τη συμβουλή του Κληρίδη, πραγματοποίησε συνάντηση με τον Υπατο Αρμοστή Άρθουρ Κλαρκ, για να σφυγμομετρήσει βασικά την στάση της βρετανικής Κυβέρνησης αναφορικά με το θέμα της αναθεώρησης του Συντάγματος, όπου, ειδικώς, αναφέρθησαν τα προβλήματα δυσλειτουργίας του κράτους λόγω κάποιων προνοιών του Συντάγματος που έχρηζαν

τροποποίησης. Η εκτίμηση του Μακαρίου, βάσει της εν λόγω συναντήσεως, ήταν ότι ο Υπάτος Αρμοστής Arthur είχε δει το θέμα θετικά. Όταν, ειδικώς, προχώρησε στην ανάλυση του προσχεδίου ο Πρόεδρος Μακάριος, του ανέφερε ότι θα έπρεπε να περιοριστεί η έκταση των προτάσεων έτσι που να γίνουν ευκολότερα αποδεκτές από την Τουρκική κοινότητα.(Κληρίδης 1988: 179). Πρέπει να επισημανθεί ότι ο Υπάτος Αρμοστής ήταν εκπρόσωπος μιας εκ των τριών εγγυητριών χωρών, έχοντας παράλληλα μεγάλη επαγγελματική πείρα και επιτυχή καριέρα. Γνώριζε σαφώς, ότι εφόσον σε καμία περίπτωση δεν είχε αναφέρει ότι οι απόψεις που εξέφρασε ήταν καθαρά προσωπικές, λογικά θα ερμηνευόταν από το Μακάριο ότι ήταν θέσεις της Κυβέρνησης που εκπροσωπούσε (Κληρίδης 1988:179).

Ο Μακάριος διόρισε μια Επιτροπή, η οποία αποτελούταν από τον Γλαύκο Κληρίδη που κατείχε τη θέση του Προέδρου της Βουλής, τον Υπουργό Εργασίας Τάσο Παπαδόπουλο, τον Γενικό Εισαγγελέα Κρίτωνα Τορναρίτη και την Υπουργό Δικαιοσύνης Στέλλα Σουλιώτου, ώστε να εργασθεί για την αναθεώρηση του Συντάγματος, ομάδα στην οποία αποδίδεται και η σύνταξη των 13 σημείων (Τοφραλή 2010: 173).

Ο Μακάριος στις 12 Νοεμβρίου 1963 απέστειλε επιστολή στον Υπάτο Αρμοστή μαζί με κατάλογο που περιλάμβανε τις απόψεις του για τις συνταγματικές τροποποιήσεις. Στην επιστολή αναφερόταν ότι ο κατάλογος αφορούσε τα κυριότερα σημεία του Συντάγματος που έχριζαν αναθεώρηση και διαβιβάζονταν προς ενημέρωση της βρετανικής Κυβέρνησης. Επίσης αναφερόταν ότι σε λίγες μέρες θα αποστέλλονταν και μία, ακόμη, επιστολή όπου θα αναφέρονταν οι λόγοι για τους οποίους τα συγκεκριμένα άρθρα έχριζαν άμεσης τροποποίησης. Η Κυβέρνηση της Μεγάλης Βρετανίας δεν παρουσίασε αρνητικές απόψεις, αποστέλλοντας κατάλογο με διορθώσεις επί των τροποποιητικών αλλαγών, γεγονός που οδήγησε τον Μακάριο να θεωρήσει ότι η Αγγλία ήταν καθ' όλα σύμφωνη. Περαιτέρω, στις 30 Νοεμβρίου 1963, υπέβαλε τις παραπάνω προτάσεις τόσο στις Εγγυήτριες Δυνάμεις όσο και στην Τουρκική Κοινότητα (Κληρίδης 1988: 180-181).

Ο Ντέιβιντ Χαντ, ως Υπάτος Αρμοστής ο οποίος αντικατέστησε τον Κλαρκ το 1965, υποστήριξε ότι οι απόψεις που εξέφρασε ο προκάτοχός του ήταν αμιγώς προσωπικές και σε καμία περίπτωση δεν αποτελούσαν την επίσημη άποψη της Μεγάλης Βρετανίας. Σημειωτέον δε ότι στα αρχεία της Υπατης Αρμοστείας δεν υπάρχει κάποιο έγγραφο αναφορικά με το ζήτημα των συνταγματικών μεταρρυθμίσεων καθώς και κανένα

αποδεικτικό επικοινωνίας του Κλαρκ με την Κυβέρνηση της Μεγάλης Βρετανίας (Κληρίδης 1988: 184). Περαιτέρω, η ενθάρρυνση του Προέδρου Μακάριου για την εισήγηση των 13 σημείων, κρίθηκε και από την άρνηση του Γεωργίου Παπανδρέου ως προς τις Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου (Καζαμιάς 2010: 7).

5.2 Τα 13 σημεία του Μακάριου προς αναθεώρηση

Οι προτάσεις του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας που έχρηζαν αναθεώρησης ήταν οι κάτωθι:

1. Η κατάργηση του δικαιώματος αρνησικυρίας του Προέδρου και του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας.
2. Σε περίπτωση προσωρινής απουσίας ή αδυναμίας άσκησης των καθηκόντων του Προέδρου να αντικαθιστάται από τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας.
3. Η εκλογή τόσο του Προέδρου όσο και του Αντιπροέδρου της Βουλής των Αντιπροσώπων του κράτους να πραγματοποιείται από τον σύνολο των βουλευτών και όχι, αναλόγως, των αντιπροσώπων της κάθε Κοινότητας.
4. Η αναπλήρωση του Προέδρου της Βουλής να πραγματοποιείται από τον Αντιπρόεδρο, στις περιπτώσεις απουσίας του Προέδρου ή αδυναμίας άσκησης των καθηκόντων του.
5. Την διαγραφή των συνταγματικών διατάξεων όσον αφορά την πρόβλεψη για την ανάγκη ύπαρξης χωριστής πλειοψηφίας σε ψηφοφορίες ενώπιον της Βουλής των Αντιπροσώπων σε νομοθεσίες που αφορούσαν φορολογικά και δημοτικά θέματα καθώς επίσης και την τροποποίηση του υπάρχουσας εκλογικής νομοθεσίας.
6. Την εγκαθίδρυση ενιαίων δήμων στις πέντε μεγαλύτερες πόλεις του νησιού.
7. Την κατάργηση του κοινοτικού διαχωρισμού όσον αφορά τη δικαιοσύνη με την ενοποίηση της δικαστικής εξουσίας.
8. Την ενοποίηση των σωμάτων ασφαλείας, της Αστυνομίας και της Χωροφυλακής.
9. Τη νομοθετική θέσπιση της αριθμητικής δύναμης των σωμάτων ασφαλείας.
10. Αλλαγή της ποσοστιαίας συμμετοχής των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων στον δημόσιο, ημιδημόσιο τομέα και στον στρατό σύμφωνα με την πραγματική πληθυσμιακή αναλογία που ήταν 81,4% οι Ελληνοκύπριοι και 18%, με κατάργηση του ποσοστού 70%-30% όπως προνοούσε το Σύνταγμα.
11. Μείωση των μελών της Δημόσιας Υπηρεσίας από δέκα σε πέντε.
12. Η λήψη των αποφάσεων της Επιτροπής της Δημόσιας Υπηρεσίας θα ήταν με απλή πλειοψηφία.

13. Κατάργηση της Ελληνικής Κοινοτικής Συνέλευσης (Τζερμιάς 2000: 477-478).

Τα 13 σημεία του Μακαρίου αναφέρονταν σε τροποποιήσεις οι οποίες κατά τη διάρκεια των πρώτων ετών λειτουργίας της Κυπριακής Δημοκρατίας, επέφεραν προστριβές μεταξύ των δύο Κοινοτήτων. Όμως, μερικές από τις προτάσεις του αναφέρονταν στα θεμελιώδη άρθρα του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας και τα οποία, βάσει του αρθ. 182 του Συντάγματος, καθορίζονταν ως αμετάβλητα και ειδικώς, το δικαίωμα αρνησικυρίας, οι χωριστές πλειοψηφίες στη Βουλή, οι χωριστοί δήμοι, η αναφορά στις δυνάμεις ασφαλείας και τις εγγυήσεις καθώς και η αναλογία στο στρατό και την Δημόσια Υπηρεσία (Κρανιδιώτης 1984: 45).

Ο Τούρκος Υπουργός Εξωτερικών είχε απορρίψει τις προτάσεις του Προέδρου Μακαρίου στις 6 Δεκεμβρίου 1963, χαρακτηρίζοντάς τις ως παντελώς απαράδεκτες, ενώ, ο Τούρκος Πρέσβης στη Λευκωσία στις 16 Οκτωβρίου του ίδιου έτους, επέδωσε στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ταυτόσημη ρηματική διακοίνωση όπου η Άγκυρα επέρριπτε την ευθύνη στην Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, αναφορικά με την όλη δυσλειτουργία του συνταγματικού κειμένου, απειλώντας με στρατιωτική επέμβαση αν οι Ελληνοκύπριοι προχωρούσαν σε μονομερή μεταβολή των προνοιών του Συντάγματος (Τζερμιάς 2004: 529, Κρανιδιώτης 1984: 45).

Αυτό όμως που μπορεί να λεχθεί με σιγουριά είναι ότι κανείς δεν είναι σε θέση να γνωρίζει πως θα αντιδρούσε ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας στις προτάσεις του Προέδρου Μακαρίου, αν και εφόσον η Τουρκία δεν το απέρριπτε με άμεσο τρόπο. Μαρτυρίες αναφέρουν ότι παρέλαβε το μνημόνιο χωρίς διαμαρτυρίες πράγμα φυσικά που δεν καταδεικνύει ότι θα αποδεχόταν τις τροποποιήσεις (Τζερμιάς 1991: 495).

Στις 20 Δεκεμβρίου 1963 συναντήθηκαν στο Παρίσι οι Υπουργοί Εξωτερικών της Τουρκίας, της Ελλάδος και της Κύπρου, σε μια προσπάθεια εξεύρεσης λύσεως όσον αφορά το αδιέξοδο. Παρόλο που, προηγουμένως, ο Σοφοκλής Βενιζέλος στις 17 Δεκεμβρίου, είχε προβεί σε δηλώσεις αναφερόμενος στο ότι όταν μεταβάλλονται οι αντικειμενικές συνθήκες και δημιουργούνται νέες καταστάσεις τότε η προσαρμογή της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας στις νέες καταστάσεις αποτελεί υποχρέωση στην σωστή άσκηση της εξωτερικής της πολιτικής και συνέχιζε ότι, όσον αφορά τις Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου, οι δύο Κοινότητες όφειλαν να επιφέρουν αναπροσαρμογή του Συντάγματος για

να καταστεί βιώσιμη η Κυπριακή Δημοκρατία, οι διαβουλεύσεις του Παρισιού δεν παρουσίασαν μεγάλες πιθανότητες επιτυχίας λόγω της επιφυλακτικότητας όλων των μερών (Χριστοδούλου 1987: 352). Παράλληλα με την συνάντηση του Παρισιού, στην Κύπρο είχαν ξεκινήσει οι πρώτες δικοινοτικές ταραχές (Τοφφαλή 2010:178).

5.3 Δικοινοτικές εχθροπραξίες και προσπάθειες για εκχειρία.

Μετά την ανακήρυξη της δημοκρατίας και την διάλυση της ΕΟΚΑ είχαν δημιουργηθεί αρκετές, ιδιαιτέρως μυστικές, ένοπλες ομάδες. Ο Πολύκαρπος Γιωρκάτζης, Υπουργός Εσωτερικών την περίοδο εκείνη, είχε ιδρύσει μια μυστική παραστρατιωτική οργάνωση το καλοκαίρι του 1963, με σκοπό την καταστολή τυχόν τουρκοκυπριακών αντιδράσεων οι οποίες πιθανόν να εκδηλώνονταν κατά την απόπειρα του Μακαρίου για την μεταβολή του Συντάγματος. Σύμφωνα με διαθέσιμα στοιχεία, η αρχική ονομασία της εν λόγω ομάδος ήταν «Εθνική Οργάνωση Κύπρου» όπου και μετονομάστηκε αργότερα σε «Εθνική Φρουρά Κύπρου» (Τζερμιάς 2004: 545-547).

Ο Γιωρκάτζης, χρησιμοποιώντας το ψευδώνυμο «Ακρίτας», στελέχωσε την ομάδα του με εθελοντές, πρώην αγωνιστές της ΕΟΚΑ. Περαιτέρω, δημιουργήθηκαν και άλλες δύο αντίστοιχες ομάδες, εκ των οποίων η πρώτη λειτουργούσε υπό τις οδηγίες του Νικολάου Σαμψών, ενώ η δεύτερη υπό τον Βάσο Λυσσαρίδη, αριθμώντας, συνολικά, περί τα 5000 μέλη (Τζερμιάς 2004: 535-536), ομάδες όμως, οι οποίες, σύμφωνα με την Έκθεση της ελληνικής στρατιωτικής ηγεσίας, υστερούσαν, εν πολλοίς, σε σχέση με την ΤΜΤ (Τζερμιάς 2004: 547).

Η δραστηριότητα των παραστρατιωτικών ομάδων και των δύο κοινοτήτων στηρίζονταν βασικά σε υποθέσεις. Από τα ντοκουμέντα που υπάρχουν δεν προκύπτει ότι οποιαδήποτε πλευρά σχεδίαζε εξέγερση ή πραξικόπημα περί τα τέλη Δεκεμβρίου. Έτσι οι αλληλοκατηγορίες για εξέγερση ή συνομωσία δεν ευσταθούσαν, γίνονταν για να αποδώσουν μεγαλύτερο ή και αποκλειστικό μερίδιο ευθύνης στην άλλη πλευρά (Τζερμιάς 2004:547).

Η πρόταση, όμως, από την πλευρά του Προέδρου Μακαρίου, για αναθεώρηση του Συντάγματος, δημιούργησε μία επισφαλή κατάσταση, ιδιαιτέρως ένεκα της ύπαρξης των

προαναφερθέντων παραστρατιωτικών ομάδων, οι οποίες, σημειωτέον, δεν τελούσαν υπό τον πλήρη έλεγχο της Ελληνοκυπριακής και της Τουρκοκυπριακής ηγεσίας αντίστοιχα, γεγονός το οποίο θα μπορούσε να οδηγήσει σε έξαρση δικοινοτικών βιαιοπραγιών (Κρανιδιώτης 1984: 45).

Ως αναπόφευκτο αποτέλεσμα, στις 21 Νοεμβρίου 1963, έχοντας προηγηθεί επεισόδιο με την πυροδότηση εκρηκτικού μηχανισμού στο άγαλμα του αγωνιστή της ΕΟΚΑ Μάρκου Δράκου (Κρανιδιώτης 1984: 45), έγινε η απαρχή των δικοινοτικών συγκρούσεων. Λίγο διάστημα μετά την υποβολή των 13 σημείων από τον Πρόεδρο Μακάριο, παρατηρήθηκε ύποπτη κινητικότητα των Τουρκοκυπρίων, με εντατικοποίηση των ελέγχων και από τις δύο πλευρές (Λάμπρου 2008:103). Ειδικώς, η εντατικοποίηση των ελέγχων από την πλευρά των Ελληνοκυπρίων, επήλθε ύστερα από σχετικές οδηγίες του Γιωρκάτζη λόγω των πληροφοριών του για σχεδιαζόμενη διανομή όπλων στους Τουρκοκύπριους, ενώ, αντίστοιχα, η ηγεσία της ΤΜΤ είχε δώσει σχετικές οδηγίες στους Τουρκοκύπριους ώστε να μη δέχονται τους σχετικούς ελέγχους(Τζερμιάς 2004: 552-553).

Χαρακτηριστικό ήταν το επεισόδιο που σημειώθηκε στις 21 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους, όπου, σε έλεγχο ταυτοτήτων της ελληνοκυπριακής αστυνομικής περιπόλου σε, ύποπτο για μεταφορά οπλισμού, αυτοκίνητο Τουρκοκυπρίων στη Λευκωσία, σημειώθηκε επεισόδιο κατά το οποίο σκοτώθηκαν δύο Τουρκοκύπριοι, ένας άνδρας και μια γυναίκα, και τραυματίστηκε ένας Ελληνοκύπριος αστυνομικός (Τζερμιάς 2004: 552-553). Παρά το γεγονός ότι το εν λόγω επεισόδιο δεν αφορούσε προσχεδιασμένη ελληνοκυπριακή δραστηριότητα εναντίον των Τουρκοκυπρίων, το γεγονός έλαβε εθνικιστικές διαστάσεις, οδηγώντας, περαιτέρω, σε νέα επεισόδια, με τις ένοπλες παραστρατιωτικές ομάδες να κατέχουν πρωταγωνιστικό ρόλο (Τοφαλή 2010: 178).

Την παραπάνω κατάσταση, ακολούθησε μία σειρά επιθέσεων και πρόκληση ζημιών από στελέχη της ΤΜΤ στην περιοχή της Ομορφίτας όπου διέμεναν οικογένειες Ελληνοκυπρίων αστυνομικών. Σύμφωνα με τον Πρόεδρο Μακάριο, η ηγεσία των Τουρκοκυπρίων είχε αποφασίσει να επιτεθεί πρώτη γιατί είχε τη λανθασμένη εντύπωση ότι το συμβάν στη Λευκωσία επρόκειτο για ένα οργανωμένο σχέδιο της ελληνοκυπριακής πλευράς (Τζερμιάς 2004: 553).

Παρότι υπήρξαν εκκλήσεις, τόσο του Προέδρου Μακαρίου όσο και του Αντιπροέδρου Κιουτσούκ, για τερματισμό της έκρυθμης κατάστασης, τα επεισόδια εξαπλώθηκαν σε πολλές περιοχές της Κύπρου (Λάμπρου 2008: 109). Τόσο οι ελληνοκυπριακές όσο και οι τουρκοκυπριακές παραστρατιωτικές δυνάμεις, διετάχθησαν να αναπτύσσονται κατά μήκος των τομέων τους στην Λευκωσία, απέχοντας, σε κάποια σημεία, ελάχιστα μέτρα από τα αντίπαλα φυλάκια, γεγονός που επέφερε έντονη αντιπαράθεση σε όλο το μήκος της γραμμής. Η οποιαδήποτε μετακίνηση προσώπων από την μια πλευρά στην άλλη είχε σταματήσει και έτσι άρχισαν να γίνονται αναφορές για φόνους πολιτών οι οποίοι προέρχονταν και από τις δυο πλευρές, με την αιτιολογία ότι είχαν προσπεράσει τα όρια των τομέων τους (Κληρίδης 1988: 243-244). Περαιτέρω, στις 23 Δεκεμβρίου 1963, Τουρκοκύπριοι της ΤΜΤ εξανάγκασαν Αρμένιους πολίτες να εγκαταλείψουν την συνοικία τους στη Λευκωσία, ενώ αντίστοιχα, η ομάδα του Σαμψών στην Ομορφίτα, προχωρά σε συλλήψεις αμάχων ως ομήρων (Τοφφαλή 2010: 179)

Τα γεγονότα αυτά, οδήγησαν σε συνάντηση του Προέδρου Μακαρίου, συνοδευόμενος από τον Γλαύκο Κληρίδη, με τον Κιουτσούκ, ο οποίος συνοδευόταν από τον Υπουργό Άμυνας Ορέκ, και τους πρέσβεις των ΗΠΑ και της Μεγάλης Βρετανίας στον Αστυνομικό Σταθμό Πύλης Πάφου. Στην παρούσα συνάντηση συμφωνήθηκε αφενός η παύση του πυρός, από αρχής της επομένης ημέρας, ύστερα από διαταγή τόσο του Ελληνοκύπριου όσο και του Τουρκοκύπριου ηγέτη, με παράλληλη εντολή ενημέρωσης όλων των φυλακίων και αφετέρου, τον προγραμματισμό σχετικής επισκέψεως αντιπροσώπων των δύο Κοινοτήτων στα φυλάκια, στις 25 Δεκεμβρίου, για διαβεβαίωση όσον αφορά την αποχώρηση όλων των ενόπλων και την τοποθέτηση αστυνομικών δυνάμεων σε αυτά ώστε να υπάρξει διασφάλιση της τάξεως (Κληρίδης 1988: 242).

Η παραπάνω συμφωνία δεν επετεύχθη, λόγω της απουσίας της τουρκοκυπριακής πλευράς, με αποτέλεσμα, ο Πρόεδρος Μακάριος, αναγκασμένος υπό τις περιστάσεις, να χορηγήσει σχετική άδεια για διανομή οπλισμού, ύστερα από την υπόσχεση του Γιωρκάτζη ότι, ο εν λόγω οπλισμός θα χρησιμοποιούνταν για την διατήρηση των γραμμών άμυνας (Κληρίδης 1988: 242).

Παράλληλα, ο Ύπατος Αρμοστής Ντ. Κλέαρου, ζήτησε άδεια από τον Πρόεδρο Μακάριο ώστε να παρέμβει η Μεγάλη Βρετανία στις διαμαχόμενες δυνάμεις. Παρά την προσωρινή άρνηση του Μακαρίου, και με την σύμφωνη γνώμη της Ελλάδος, ακολούθησε η σύσταση

μιας μεικτής δύναμης στρατευμάτων αποτελούμενη από τις τρεις εγγυήτριες δυνάμεις, δρώντας παράλληλα με τις εντολές της κυπριακής Κυβέρνησης, η απαρχή της οποίας σημειώνεται στις 26 Δεκεμβρίου 1963. Χαρακτηριστικό είναι ότι την ίδια ημέρα, τουρκικά αεροσκάφη παραβίασαν τον εναέριο χώρο της Κύπρου και την επομένη μέρα ο τουρκικός στόλος πλησίασε της ακτές του νησιού (Κρανιδιώτης 1984: 47).

Στις 27 Δεκεμβρίου 1963, συγκλήθηκε το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ όπου ο μόνιμος αντιπρόσωπος της Κύπρου στον ΟΗΕ αναφέρθηκε στην ύπαρξη συνταγματικής κρίσης, επεξηγώντας τους λόγους για τους οποίους κρίθηκε αναγκαία η συνταγματική τροποποίηση, βάσει των σχετικών προτάσεων του Προέδρου Μακαρίου. Παράλληλα έκανε έκκληση στο Συμβούλιο Ασφαλείας ώστε να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για να επιτευχθεί ανακωχή αλλά και να εξαλειφθεί η πιθανότητα μιας τουρκικής εισβολής. Ο αντιπρόσωπος της Τουρκίας δεν αποδέχτηκε ότι η χώρα του ετοιμαζόταν για εισβολή αλλά, απεναντίας, κατηγορήσε την ελληνοκυπριακή πλευρά για την κήρυξη του πολέμου κατά των Τουρκοκυπρίων και με απώτερο σκοπό να πετύχουν την επέμβαση του ΟΗΕ για την αποδοχή των προτάσεων του Προέδρου Μακαρίου. Το ζήτημα αποφασίστηκε, από την Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, όπως συζητηθεί εν ευθέτω χρόνο (Κρανιδιώτης 1984: 47-48).

5.4 Χάραξη της Πράσινης γραμμής

Μετά την λήξη των συνεδριάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, η Κυβέρνηση της Μεγάλης Βρετανίας, λαμβάνει πρωτοβουλία αναφορικά με το Κυπριακό Πρόβλημα. Στις 28 Δεκεμβρίου 1963, επισκέφτηκε τη Λευκωσία ο Υπουργός Κοινοπολιτειακών Σχέσεων της Μεγάλης Βρετανίας, πετυχαίνοντας να πείσει τον Πρόεδρο Μακάριο να αποδεχτεί τη δημιουργία της διαχωριστικής πράσινης γραμμής η οποία θα χώριζε τις δυο Κοινότητες. Κατά τον Πρόεδρο Μακάριο ήταν μια πρακτική λύση τη δεδομένη εκείνη στιγμή, η οποία θα διατηρούσε την ομαλή λειτουργία του κράτους και θα επέφερε ανακωχή (Κρανιδιώτης 1984: 48).

Λίγο μετά τα επεισόδια του Δεκεμβρίου του 1963 άρχισαν σποραδικά και ακολούθως ομαδικά οι πρώτες μετακινήσεις Τουρκοκυπρίων από τα μεικτά χωριά. Η ΤΜΤ ανάγκασε τους Τουρκοκυπρίους να φύγουν από τα χωριά χρησιμοποιώντας προπαγάνδα ή και με απειλές, προκαλώντας φόβο για της δραστηριότητες των Ελληνοκυπρίων στρατιωτών αλλά και τον κίνδυνο που αντιμετώπιζαν ζώντας εκεί σε περίπτωση μιας τουρκικής

επέμβασης και βομβαρδισμών. Σύμφωνα με την Έκθεση του Γενικού Γραμματέα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, το 1964 οι Ελληνοκύπριοι έλεγχαν το 98% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Οι Τουρκοκύπριοι έλεγχαν ένα μικρότερο χώρο αλλά όχι συμπαγές, το οποίο αποτελούταν από θύλακες, ο σχηματισμός των οποίων αποτελούσε μία καθοδηγητική κίνηση τόσο από την Τουρκοκυπριακή ηγεσία όσο και από την Τουρκία με απώτερο σκοπό την διαίρεση (Τζερμιάς 2000: 526).

Έτσι, με την πράσινη γραμμή, η επικοινωνία μεταξύ των δύο Κοινοτήτων περιορίστηκε στο ελάχιστο και απαγορεύτηκε η ελεύθερη διακίνηση. Ο Αντιπρόεδρος Κιουτσούκ, οι Υπουργοί, οι βουλευτές καθώς και όλοι οι Τουρκοκύπριοι δημόσιοι υπάλληλοι εγκατέλειψαν τα καθήκοντα τους, παραμένοντας στον τουρκικό τομέα και διαχωρίζοντας τις ευθύνες τους από την ελληνοκυπριακή πλευρά. Οι Τουρκοκύπριοι ισχυρίζονταν ότι πλέον ήταν αδύνατη η συμβίωση των δύο Κοινοτήτων και επιβάλλονταν η δημιουργία ξεχωριστών γεωγραφικών περιοχών. Οι Ελληνοκύπριοι από την άλλη, διατύπωναν την άποψη ότι στόχος των Τουρκοκυπρίων ήταν η διχοτόμηση του νησιού. Στον κυβερνητικό μηχανισμό παρέμειναν μόνο οι Ελληνοκύπριοι και η Κυβέρνηση χαρακτηρίστηκε από τους Τουρκοκύπριους σαν παράνομη και αντισυνταγματική. Οι Ελληνοκύπριοι, από την άλλη, χαρακτήρισαν τους Τουρκοκύπριους που αποστάτησαν και κλείστηκαν στους θύλακες ως στασιαστές. Οι Τουρκοκύπριοι οργανώθηκαν στους θύλακες με δικούς τους μηχανισμούς και διοίκηση, απαγορεύοντας οποιαδήποτε επικοινωνία με τους Ελληνοκύπριους, με την νέα αυτή εξέλιξη να οδηγεί την Κυπριακή Δημοκρατία σε νέες περιπέτειες (Κρανιδιώτης 1984: 48).

Κεφάλαιο 6

Επίλογος

Δια μέσω των αιώνων, στο κράτος της Κυπριακής Δημοκρατίας καταγράφεται μια πολυσήμαντη και πολυτάραχη ιστορία, όπου σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η πολυσήμαντη γεωγραφική και γεωστρατηγική της θέση, σε συνδυασμό με τις διεθνείς πολιτικές εξελίξεις και τις επεμβάσεις των ξένων δυνάμεων.

Το 1959, μετά από τον μεγάλο εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα που διεξήγαγαν οι Ελληνοκύπριοι για την απελευθέρωση τους από την Μεγάλη Βρετανία και την αξίωση τους για ένωση του νησιού με την Ελλάδα, υπογράφηκαν οι συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου όπου πρωταγωνιστικό ρόλο διαδραμάτισαν η Μεγάλη Βρετανία η Ελλάδα και η Τουρκία. Στην όλη διαδικασία των συνομιλιών, ο Πρόεδρος Μακάριος και η ελληνοκυπριακή αντιπροσωπεία συμμετείχαν, ως απλοί παρατηρητές, όπου ακολούθως κλήθηκαν να υπογράψουν και να εφαρμόσουν τις τελικές αποφάσεις των τριών, καθορίζοντας την δυσβάστακτη πορεία του νησιού.

Τον Φεβρουάριο του 1959 με την υπογραφή των Συμφωνιών, άρχισε η διαδρομή για την ανεξαρτησία του νησιού. Η μεταβατική περίοδος μέχρι την επίσημη ημερομηνία εγκαθίδρυσης της Κυπριακής Δημοκρατίας που ήταν η 16^η Αυγούστου 1960, θεωρείται μια κρίσιμη περίοδος κατά την οποία είχε συγκροτηθεί ο μηχανισμός που θα στελέχωνε το νεοσύστατο κράτος.

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι ένα από τα εκτενέστερα και πολυπλοκότερα συνταγματικά κείμενα διεθνώς και ήταν απότοκο των Συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου. Χαρακτηριστικά, το κείμενο του θεωρείται ιδιόμορφο, λεπτομερές, άκαμπτο αλλά και πολύπλοκο. Βασικά άρθρα της διάρθρωσης της Κυπριακής Δημοκρατίας αποτελούν θεμελιώδη άρθρα του Συντάγματος, όπου και απαγορεύεται, περαιτέρω, η αναθεώρησή τους. Επίσης, στο Σύνταγμα ενσωματώθηκαν και οι Συνθήκες

που συμφωνήθηκαν στη Ζυρίχη, ήτοι αυτές της Συμμαχίας και των Εγγυήσεων. Ίσως το Σύνταγμα της Δημοκρατίας να αποτελεί τη μοναδική περίπτωση δοτού Συντάγματος, αφού δεν κλήθηκε ποτέ ο κυπριακός λαός να το επικυρώσει με την ψήφο του. Περαιτέρω, η δυαδική αρχή ήταν έντονη σε όλες σχεδόν τις πρόνοιες του Συντάγματος έτσι που καθορίζονταν ο δικοινοτικός χαρακτήρας των οργάνων της Δημοκρατίας, χωρίς, επιπρόσθετα, να είναι εμφανές, σε κανένα σημείο του, η αρχή της λαϊκής κυριαρχία και χωρίς να γίνεται καμία αναφορά στην έννοια του λαού.

Γενικά το Σύνταγμα οδηγούσε με μαθηματική ακρίβεια στον κοινοτικό δυαδισμό περιλαμβάνοντας διχοτομικά στοιχεία μεταξύ των κατοίκων του νησιού. Αυτά ήταν που διαδραμάτισαν τον βασικότερο ρόλο στις συνεχείς προστριβές μεταξύ των δύο Κοινοτήτων. Ουσιαστικά, το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν είχε εφαρμοστεί ποτέ πλήρως σύμφωνα με όλες τις καθοριστικές διατάξεις του. Κάποια θεμελιώδη άρθρα του Συντάγματος, που βασίζονταν αποκλειστικά στον δικοινοτικό του χαρακτήρα, δεν είχαν εφαρμοστεί ούτε κατά τα τρία πρώτα χρόνια της ζωής του κυπριακού κράτους. Το αναλλοίωτο των βασικών άρθρων του Συντάγματος, οδήγησε σε πολλά αδιέξοδα όπως στις περιπτώσεις σύγκρουσης των δύο Κοινοτήτων για τα θέματα των Δήμων, την καταψήφιση, από πλευράς Τουρκοκυπρίων, της νομοθεσίας για την φορολογία καθώς και την στελέχωση των στρατιωτικών δυνάμεων.

Είναι γενικά αποδεκτό ότι, η αποτυχία της Κυπριακής Δημοκρατίας συνδέεται άμεσα, όχι μόνο με την ύπαρξη ενός προβληματικού Συντάγματος, αλλά και με την απουσία καλής θέλησης των δύο Κοινοτήτων. Τόσο οι Ελληνοκύπριοι όσο και Τουρκοκύπριοι δεν αισθάνθηκαν ποτέ Κύπριοι αλλά λειτουργούσαν πάντοτε βασιζόμενοι στις εθνικές τους καταγωγές χωρίς να διακατέχονται από υπομονή και θέληση για ελληνοτουρκική συμβίωση. Από την άλλη, με τις Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου και την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας εγκαταλείπονταν η ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα αλλά και η διχοτόμηση, αφήνοντας, εν μέρει, ανικανοποίητους τους εθνικούς στόχους αμφοτέρων των δύο Κοινοτήτων.

Το Σύνταγμα είχε δώσει υπερβολικές εξουσίες στους Τουρκοκύπριους και η υπερεξουσία της μειονότητας ήταν έκδηλη μέσα από τις πρόνοιες του Συντάγματος. Οι δύο Κοινοότητες, με βάση τον συνταγματικά προβλεπόμενο κοινοτικό δυαδισμό, είχαν το δικαίωμα να γιορτάζουν τις εθνικές τους επετείους και να χρησιμοποιούν αντίστοιχα την τουρκική ή

την ελληνική σημαία. Έτσι εκκολάφτηκε και αναπτύχθηκε ο εθνικός διαχωρισμός και το αρνητικό κλίμα, χωρίς να έχει ληφθεί, περαιτέρω υπόψη, η ανάπτυξη της κοινής κυπριακής ταυτότητας.

Την εύρυθμη λειτουργία της Κυπριακής Δημοκρατίας δυσχέραναν η ίδρυση των παραστρατιωτικών δυνάμεων και ο στρατιωτικός εξοπλισμός της ΤΜΤ, πολύ πριν ακόμα γίνει η εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας, καθώς επίσης και η σύσταση των στρατιωτικών ομάδων του Γιωρκάτζη, του Σαμψών και του Λυσσαρίδη με την σύμφωνη γνώμη του Μακαρίου. Έτσι, ο Μακάριος, θεωρώντας την αναθεώρηση του Συντάγματος επιβεβλημένη ώστε να λειτουργήσει πιο δίκαια και πιο αρμονικά το κράτος, προέβη στην πρόταση για αναθεώρηση του, γεγονός που πραγματοποιήθηκε με την κατάθεση των 13 σημείων του Μακαρίου.

Η βρετανική στάση και ειδικότερα η στάση του Βρετανού Υπατου Αρμοστή διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην απόφαση του Προέδρου Μακαρίου. Παράλληλα, οι πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα και η ανάληψη της εξουσίας από τον Παπανδρέου, ο οποίος ήταν κάθετα αντίθετος με τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου, ενεθάρρυναν τον Πρόεδρο Μακάριο, να υλοποιήσει την απόφαση του για τροποποιήσεις του Συντάγματος, μια απόφαση που πάρθηκε παρορμητικά χωρίς την καθαυτό σύμφωνη γνώμη της Ελλάδας και αποτέλεσε την αφορμή μιας αιματηρής διακοινοτικής διαμάχης όπου και διαχωρίστηκαν οι δύο Κοινοότητες στο νησί με την χάραξη της Πράσινη Γραμμής.

Εν κατακλείδι, θα μπορούσε να λεχθεί ότι το δοτό Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας το οποίο ήταν προϊόν συμβιβασμών, προήγαγε την δυαδική αρχή, διαχωρίζοντας τον λαό του νησιού σε δύο Κοινοότητες. Ο ανταγωνισμός και το συνεχές πάθος των εθνικών καταβολών των δύο κοινοτήτων καθώς και η υπερεξουσία που κατείχε η μειονότητα των Τουρκοκυπρίων, ήταν αυτά που οδήγησαν στην αποτυχία της εφαρμογής του Συντάγματος. Οι προτάσεις του Μακαρίου για συνταγματικές τροποποιήσεις ήταν η αφορμή των δικοινοτικών ταραχών όπου και οδήγησαν, περαιτέρω, στην πλήρη αποξένωση των δύο Κοινοτήτων, με την αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων από το κυβερνητικό σχήμα και την Δημόσια Υπηρεσία και τον εγκλεισμό τους στους θύλακες.

Βιβλιογραφία

Ελληνική/Αγγλική Βιβλιογραφία:

Αδαμίδης, Μ. Κ., (2004). *Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Κύπρου*. Λευκωσία: Εκδόσεις Επιφανείου

Αζίνας, Α., (2008). *50 Χρόνια Σιωπής Η Ώρα Της Αλήθειας*. Τόμος Γ, Λευκωσία: Εκδόσεις Αρλό.

Αιμιλιανίδης, Α. (2003). *Κοινοβουλευτική συνύπαρξη Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων (1960-1963)*, Λευκωσία: Κ. Επιφανίου.

Αιμιλιανίδης, Κ. Α., (2006). *Υπέρβαση του Κυπριακού Συντάγματος*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Βλάχος, Α., (1981). *Δέκα Χρόνια Κυπριακού*, Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της εστίας.

Crouzet, F., (2011). *Η Κυπριακή Διένεξη 1946-1959*. Τόμος Α, Αθήνα: Αντιγόνη Φιλοποπουλου.

Δίγκλης, Π. Μ., (2006) *Πικρές Αλήθειες Κυπριακό 1878-2004 (Β Έκδοση)* Αθήνα: Τζακανάκης & Σια Ε.Ε

Εφημερίδα Φιλελεύθερος, (2011). *Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας 1960-1969, Η δεκαετία της εγκαθίδρυσης*. Λευκωσία: Νίκος Χρ. Παττίχης Πέτρος Παπαπολυβίου.

Ιεροδιακόνου, Λ., (2003). *Τεθλασμένη Πορεία*. Λευκωσία: Αθήνα.

Καζαμίας, Γ. (2010). *Κυπριακή Δημοκρατία 1960-1974: από την ανεπιθύμητη ανεξαρτησία στην τουρκική εισβολή*. Λευκωσία: ΑΠΚΥ. *Εναλλακτικό Διδακτικό Εγχειρίδιο*, Λευκωσία, κεφ. 21.

Κατσιαούνης, Ρ., (2000). *Η Διασκεπτική, 1946-1948, Με ανασκόπηση της περιόδου 1878-1945* Λευκωσία: Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου.

Κίνηση για την Ελευθερία & Δικαιοσύνη Στην Κύπρο., (2009), *Αιματιρή Αλήθεια, Bloody Truth*. Λευκωσία: Χαϊδεμένος Α.Ε.Β.Ε.

Κληρίδης, Γ., (1988). *Η Κατάθεση Μου*. Τόμος 1, Λευκωσία: Αλήθεια.

Κουφουδακης, Β., (2008). *Κύπρος ένα σύγχρονο πρόβλημα σε ιστορική προοπτική*. Αθήνα: Πατάκης.

Κρανιδιώτης, Ν.,(1984). *Το Κυπριακό Πρόβλημα 1960-1974*. Σόλωνος:Θεμέλιο.

Κρανιδιώτη, Ν., (1981). *Δύσκολα Χρόνια Κύπρος 1950-1960*. Αθήνα: Εστία.

Λάμπρου, Γ., (2008) *Ιστορία Του Κυπριακού Τα Χρόνια Μετά Την Ανεξαρτησία 1960-2008*. Αθήνα: Πάργα.

Οικονομίδης, Χ., (1993). *Απομυθοποιημένη Ιστορία Του Κυπριακού Στα Τελευταία 50 Χρόνια*. Λευκωσία: Οικονομίδα.

Παπαγεωργίου, Π., (1979). *Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια της Κύπρου 1878-1978*. Τόμος 1 16, Λευκωσία: Επιφανίου.

Soulioti, S., (2006). *Fettered independence: Cyprus 1874-1964, Volume I: The Narrative*. Εκδόσεις: university of Minnesota Minneapolis.

Τζερμιάς, Ν. Π., (2000). *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Εκδοτική Αθήνα.

Τζερμιάς, Ν. Π., (2001), *Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας: Με αναδρομή στη ζωή της μεγαλονήσου στο διάβα των χιλιετιών*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Τζερμιάς, Ν. Π., (2004), *Γλεικίας Χώρας Ιστορία, Η Κύπρος Από Την Αρχαιότητα Ως Την Ένταξη Στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι.Σιδέρης.

Τζιβάρης, Π. Ι. (2010), *Συγκριτική επισκόπηση ελληνικού και κυπριακού Συνταγματικού Δικαίου*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Τοφαλλή, Κ., (2010), *Νεότερη Ιστορία Της Κύπρου, Από Την Αγγλοκρατία (1878) Μέχρι Σήμερα*. Εκδόσεις: Greek Institute 34, Bush Hill Road London.

Φάντη, Α., (1999) *Κυπριακό 1960-1974, Αναζητώντας την Αλήθεια*. Λευκωσία.

Makrides, d. (2009). *Κύπρος 1957-1963* Αθήνα: Μεσόγειος.

Χατζηαντωνίου, Κ., (2007) *Κύπρος 1954-1974 Από το έπος στην Τραγωδία*. Αθήνα: Εκδόσεις Ιωλκός.

Χριστοδουλίδης, Ν., (2009), *Τα Σχέδια Λύσης Του Κυπριακού 1948-1978*. Αθήνα: Κατσανιώτη.

Χριστοδούλου, Μ., (1987), *Η Πορεία Μιας Εποχής, Η Ελλάδα Η Κυπριακή Ηγεσία και το Κυπριακό Πρόβλημα*. Μαρούσι: Ι Φλώρος.

Παντελής, Σ. (1986). *Ιστορία της Κύπρου*. Αθήνα: Στρατηγικές Εκδόσεις.

Ηλεκτρονικές Πηγές:

Naftemporiki.gr. (2015) Η Ιστορία της Διώρυγας του Σουέζ Από Τον 19ο Αιώνα Έως Τα Σημερινά Εγκαίνια Της Διεύρυνσης. Από: <http://www.naftemporiki.gr/story/987384/i-istoria-tis-diorugas-tou-souez-apo-ton-19o-aiona-eos-ta-simerina-egkainia-tis-dieurunsis> [Πρόσβαση: 13/9/15]

Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών. (χ.χ) Η Κύπρος Στην Ιστορία. <http://www.aboutcyprus.org.cy/gr/%CE%97-%CE%9A%CE%A5%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%A3-%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%9D-%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%A1%CE%99%CE%91> [Πρόσβαση: 5/9/15]

Χαραλάμπους, Ν. Η <<Διασκεπτική>> Η Μόνη Χαμένη Ευκαιρία. (2010) http://www.nicoscharalambous.org/index.php?option=com_content&view=article&id=38:-lr-&catid=6:2010-12-20-15-28-15&Itemid=10 (Πρόσβαση 17/9/2015)